

Niv. 30
Goany 1944

SAV

Niv. 30

Goanv 1944

TAOLENN

	pajenn
<i>D'al Lennerien</i> , gant H. ar Sperneier	2
<i>Koun eur Mignon a zaou vloaz 'zo</i> , gant Alan Raude	3
<i>Bozadou-Deskadurez eus sac'had sant Briz</i> , gant Meven Mordiern	5
<i>Gwenn, merc'hig Breiz</i> , gant ar Yeodet	24
<i>Ar Chapel wenn</i> , gant Laoudreger	27
<i>Ronsard</i> , gant F. Vallée	30
Danevellou koz hor Bro : <i>Ar Marc'heg Graelent</i> , gant Yann ar Gevell	31
<i>An Dour</i> , gant Boulbin	55
Pajenn ar Yez : <i>Kemmaduriou kensonennou ar brezonek</i> , gant F. Falc'hun	56
<i>An dorz d'ar gêr</i> , gant F. Falc'hun	66
<i>Eveziadennou berr diwar-benn ar yez lennek</i> , gant F. Vallée	69
<i>Geriou nebeut anavezet</i>	71
<i>Krenn-Lavariou</i> , gant Yann Vriant	72
<i>Miziou Du</i> , gant Mablern	73
<i>Boudadeo</i> , gant Laoudreger	74
<i>Eñvorennou Yaouankiz Taldir</i>	78
<i>Ar Vleunvenn Lili</i> , gant Yeun ar Go	79
<i>Fentigellou</i>	81
<i>Anoioù-Lec'hiou Breiz-Uhel</i> , gant Th. Jeusset	84
<i>Keleier</i>	93

D'AL LENNERIEN

E-keit ha ma c'hortoz hor prizonidi en harlu an eur da veza dieub a-nevez, darvoudou kriz ar brezel a sko didruez war holl gêriou Breiz ; dre gantou pe dre vilierou e konter enno niver an dud drouklazet hag an tiez dismantret.

Hogen n'eo ket a-walc'h da gorf Breiz beza merzeriet, he spered ivez a zo gwallgaset gant ar brezel ha da genta ar merk kaera anezañ : ar brezoneg. Koulskoude e talc'h e vignoned da stourm evitañ kaletoc'h eget biskoaz, ha daoust d'an holl ziaestleriou strewet dirazo e teuont a-benn da embann ke-laouennou ha kelec'hgelaouennou, da sevel skoliou nevez gant muioc'h-mui a skolaerien hag a skolidi, en eur ger da zedenna muioc'h-mui a Vretoned war-du o yez.

Galloudusoc'h eget biskoaz ivez eo enebourien ar brezoneg ha ne viront ket o foan evit dispenn ha diskar al labour hag ar brud graet en-dro d'ezañ. Konta a dleomp war enebiez start hag aheurtet, daoust d'ezhi beza kuz alies, merouriez an deskadurez, ouz eur yez a orin nann latinek.

Met keit ha ma en em gavo Breiziz taer ha dalc'hus, kalonek ha gouiziek, oberiant hag ampart, evit bruda ha leda o yez, keit ha ma savo difennourien nevez evit kreski niver ar re goz ha kemer o lec'h diouz ret, e c'hellimp kaout fiziañs e teuio eun deiz ma vo ret resteurel d'ar brezoneg ar gwiriou anzavet d'an holl yezou ha nac'het betek-hen outañ.

H. AR SPERNEIER.

KOUN EUR MIGNON A ZAOÙ VLOAZ 'ZO

Anaout a ris Kolaz Suignard e Kêr-Vreiz. E skol an Trec'h meur bep sadorn en em gave em c'hichen eur paotr bras, melen ruz e vleo, d'ezañ daoulagad glas sanket doun en e benn. « Paotr Kerne » a lavare dioustu neb e wele, ha diaes e vije bet d'ezañ hen nac'h d'ar re a gleve anezañ o prezeg brezoneg. Pa veze e dro da zisplega, e teue gantañ frazennou hir ha founnus ken na lakae ar skolidi all da chom spon-tet. Ne oan ket c'hoaz evit merzout hesoned al lavar-se, rust e kaven anezañ, boazet ma oan ouz yez sonus ha flour enez Kalloc'h.

Tamm ha tamm, e teujomp d'en em anaout gwelloc'h. Bourra a raemp alies o tivizout war bep tra a selle ouz ar brezoneg, ha na pebez plijadur e glevout pa oan deuet da veiza kened e vrezoneg, ennañ, war eun dro, ruster meneziou Bro-Gerne ha freskduer ar steriou a red ouz o dias.

Kroget e oa da skriva e brezoneg. Ne oa ket evit klask kaout brud, ne rae ket van ouz an ano a skri-vagner. Sevel a rae pennadou berr : koñchennou seurt a vez dibunet kant ha kant gwech gant kouer-rien sart e vro, sinoriou farsus en eur brezoneg hep par da zisplega fentigellou. Karout a rae o c'honta d'e geneiled, eur mouse'hoarz kuzet e korn e ziweuz ha pa zegoueze war fin e danevell, e tirolle da c'hoar-zin a-gevret gant ar re all.

Unan hepken eus e sinoriou a voe embannet betek hen. Lennerien SAV o deus soñj sur a-walc'h, eus pennad Lostaglao « Serrit ar gloued war ho lerc'h » war an niverenn 28.

Eun abardaevez a viz Gwengolo, en eun ti koz a vro Skaer, e-touesg eun toulladig Breiziz koz e lennen d'ezo ar goñchenn-se ha derc'hel a rin soñj eus

ar c'hoarzaged a darze pa oa fin gant ar goñchenn :
« Hag ar zoufled a oa en he gwele ! » Holl re 'oa
eno, kalz anezo dientent war ar galleg, o doa adkavet
enni blaz hag awen ar yez o doa gwelet ar bed drezi
da genta.

En deiz warlerc'h, diouz ar beure, unan eus va
selaouerien en em gavas ganin : — « 'Peus ket gwe-
let an « Heure Bretonne ? » — « Nann, hat ! » —
« Kolaz Suignard 'zo maro. »

O, her gouzout a ran ervat, ar pezh am eus klevet
em c'halon neuze, meur a zen en deus e glevet ivez
gant eun doare ken kriz. Dilavar e chomen, goullon-
deret ma c'halon, o sellout ouz eñvorennoù ken tost
d'in m'am boa poan o renka e-touesg an traou na
zeuint birviken mui.

Eul lano a geuz a save em chalon. Ken nebeut
am boa e anavezet : mignoned e oamp, mignoned
wirion, met gwir Vretoned ma oamp, ne soñjemp
ket displega an eil d'egile doareoù hor buhez. Pa oa
e soñj dimezi n'eo ket gantañ am boa klevet ar c'he-
lou. Pa oan o paouez koll va mamm, ger gourc'he-
menn ebet na glevis digantañ, eur stardadenn dourn :
trawalc'h e oa. Evel-se ne ouien ket kement-se a-
zivout e vuhez torret ken trumm ; eun nebeut tao-
lennou skeudennet d'in dre zigouez : ar c'hanfard
kastizet er skol dre ma ne brize ket komz galleg :
« Ni 'oa daou er skol hag a veze ingal' ar brezoneg
ganeomp. » Bourdou ha tristidigeziou e amzer sou-
dard, penaos ne oa ket komprenet gant e dud e ga-
rantez ouz ar brezoneg ; hag e voereb a ouie kement
a soniou...

Trist ha goullo bremañ al lec'hioù e oamp boazet
da glevout o tassion gant e c'hoarzaged bras, e vouez frank
ha kreñv a gane d'eomp soniou e vro. Na sterdat eo
da gredi ! Pell amzer e chomimp o c'hortoz hekleo
ar vouez-se, bet laeret diganeomp...

Alan RAUDE.

Kolaz SUIGNARD

BOZADOU-DESKADUREZ EUS SAC'HAD SANT BRIZ ⁽¹⁾

I. OMPHALOS GALIA HAG ABATI BRAS FLEURIEG

Hervez imboure'hiou an aotrou Jalm Soyer, e vije bet *omphalos* « begel » pe kreizenn sakr Galia war douar kumunenn Sant Benead war Loar, 'lec'h m'eman breman Fleury « Fleurieg » (*Floriacus*). Dellezek a evez eo kement-se. Neuvy ('lec'h ma voe kavet e 1861 ar marc'h bras arem Rudiobos), kelc'henva Bonnée (*Bonodium*) ha goariva Bouzy (*Bulziacus*) a zo kéit-ha-keit, war-bouez nebeut, diouz Fleury « Fleurieg », eul lec'h brudet hennez er Grenn-amzer penn-da-benn ha betek hizio. E Fleurieg eo e voe savet er VII^{vet} kantved, war zismantrou ha gant dismantrou eur maensavadur bras eus an oadvez kelt-ha-roman, an abati hollvrudet a zo bet a-hed ar Grenn-amzer eur greizenn eus ar re virvidika a vuhez speredel, a zeskadurez kristen. Bez' ez eus bet betek 5.000 studier en e skol, e gre ar Garlinged,

(1) *Brictius* eo ano ar sant war dournskrid Gwenngen ha da *Vriz* e vije aet an ano-se e brezoneg. A-enep d'ar pezh a zo bet lavaret re alies, n'eo ket andon an ano-se en ano-lec'h *Bricca*, e bro an Duroned, a lenner e Gregor a Dour, *Historia Francorum*, lib. 10, cap. 31 : « ... per vicos, id est Calatonno, Bricca Rodomago » (keltiek anoiou an tri gwik-se). *Bricca*, hizio *Brèches* e galleg (e kanton Kastell La Vallière, Indr-ha-Loar) a vije aet da vrezonég **Brec'h*, ha neket da *Vriz* (e galleg *Brice*). D'an 13^{vet} a viz Du e vez lidet gouel sant Briz. Diwar e benn, lenn Herri Goelzer, *Briccius ou Brictio*, war *Rev. des Et. anc.* 1923, pp. 151-2.

ha n'en deus ket paouezet e santual a zedenna, abaoe deiz e savidigez betek hizio, pirc'hirined a vil vern. Abati Fleurieg o sevel lec'h m'edo *medionemeton* « neved-kreiz » Galia, hag ar Werc'hez Vari o tont da chom e mougeo « drouizek » ar Vamm-Veur e kêr Chartrez, a zo diou skouer anat eus gwirionez al lavar : « Ne vez distrujet da vat eun dra nemet dre lakaat eun dra-all en he lec'h (*On ne détruit que ce que l'on remplace*) ». Gant an daou zarvoud-se eo bet siellet evit kantvedou kristenidigez Galia.

Eun dister a gêriadenn eo hizio Sant-Benead-war Loar. D'ar mare ma veze 5.000 studier o heulia kenteliou skol an abati brudet, e oa anezi eur gêr, o veva enni tost da ugent mil a gêriz. Didalvoud ne vo ket kenveria an daou niver-se ouz re kêriou Alamania e oa o skoliou-meur e-touez ar re vrudeta e-kreiz an XIX^{vet} kantved (2) :

	Niver ar studierien	Niver kêriz
Bonn	1.000	28.000
Erlangen	422	13.600
Giessen	343	14.000
Göttingen	2.991	17.000
Greifswald	500	18.000
Heidelberg	766	22.350
Iena	1.500	6.900
Marburg	400	9.650
Tubingen	1.000	10.000

Labour an aotrou J. Soyer a zo bet moulet, neket war *Bulletin de la Société de Géographie*, hogen war *Bulletin de la Section de Géographie*, levrenn XXXV, 1920, embannet gant *Comité des travaux historiques*.

(2) Gant ar c'hresk a zo bet, abaoe eur c'hantved, war niver an dud er c'hêriou, n'heller ket kenveria an niveriou-breman ouz re ar Grenn-amzer. Bonn, da skouer, a oa enni e 1912 en tu-hont da 90.000 a gêriz, ha 4.400 studier a oa neuze o heulia kenteliou he Skol-Veur. Ha war gresk c'hoaz eo aet an niveriou-se ac'houdevez.

II, KELTIEGEZ GALIA EN EILVET KANTVED GOUDE H. S.

War sichenn ar mare'h arem kavet e Neuvy, ez eus eun enskrivadur a zo bet lennet evel-hen : *Augusto Rudiobo sacrum, Curia Cassiciate de sua pecunia dedit. Servius Esumagius Sacrovir. Servius Iomaglius Severus faciendum curaverunt*. Diouz stumm al lizerennou, ez eo bet engravet en eil hanterenn an II^{vet} kantved goude H. S. Da evesaat eo keltiek an anoioù *Esumagius, Sacrovir (Sagroviros)* a vije bet ar stumm keltiek-rik) ha *Iomaglius* (evit *Ivo-maglius*), kement-se o lakaat anat e oa c'hoaz anoioù keltiek gant darn eus ar C'halianed en eilvet kantved. Keltiek-rik ahendall e oa manet ar vro betek ar c'houlz-se. Pez a lavar an aotrou G. Chenet (unan eus amparta ha gouizieka furcherien ha kavadennerien hendraezou a zo e Bro-C'hall) eus pobladoù an Argonn (*Arkuna*) er Ire hag en II^{vet} kantved goude H. S. a zo gwir eus poblans meur a gevrenn-all eus Galia d'ar mare-se, eus poblans ar vro garnut en o zouez : « Ha d'ezo beza galianroman dre an ano, pa 'z eo gwir e vevent en eur vro a oa roman e-kenver Reiz ha Lezenn, e oant dre voaz hag e pep kenver-all galian-rik, o virout ez digemm (anat eo bet laketa kement-se dre hor furchadennoù) sevenadur, gizioù ha boazamantou an Ten Trede » (3).

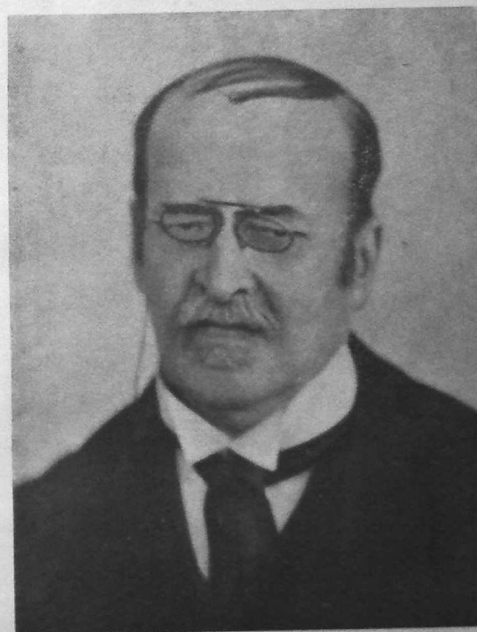
Eun dra vat e oa degas aman da goun ar c'homzouse eus eur furcher lemm e spered ha krak e lagad. en deus bepred labouret dindan an amzer, war an tachennoù end-eeun a zo bet pleustret gant an dud a wechall, hag a anavez, da heul, gwelloc'h an traoù

(3) G. CHENET, e derou e bennad *Dépôt d'objets de l'âge du bronze et du premier âge du fer dans les sépultures d'époque plus récente*, war *Rev. des Et. anc.* 1921, pp. 232-42. Lidradou d'an amson e oa an traoù koz-se a veze laketa er bezioù.

ma komz diwar o fenn eget ar razed-levraouegou. Re dechet e vez ar c'hallegerien desket, ar romanegou-rien en o zouez, da gredi n'he deus bet an *Dea Roma* « doueez Rom » nemet da deurel he zroad war douar Galia evit ma kouezje ar sevenadur keltiek en e boull. Hiroc'h ha startoc'h eo bet ar stourm e gwirionez, ha panevet trubarderez, reneaderez ar pennou, an dud uhel, *rummad war-lerc'h rummad e-pad kantvedou*, e vije bet chomet an trec'h gantan. Evel ma lavarer : « Dre e benn eo e stag da vreina ar pesk » (4). Dre laoskoni, skanvbennegez ha dallentez an dud uhel, ar pennou-pobl, ar renkadou-renerien, eo ez a da get ar sevenaduriou, ar brôadeleziou hag ar yezou. Ma teurvez Doue ober a-wechou burzudou evit selvel eur yez pe eur sevenadur en argoll, bepred e ra ar burzudou-se dre hantererez tud. Anez tud (ha tud a benn, tud a spered, tud danvez enno e gwirionez) o stourm, o labourat, o lakaat o foan, ne c'hoarvez burzud ebet. Nepred ! Neblec'h !

Eur gentel-all a zegas d'eomp romanedigez Galia a-van-da-van eus ar I^a kantved kent H. S. d'ar V^{vet} pe d'ar VI^{vet} goude. Bez 'ez eus bet Galianed hag o deus kredet e c'hellent beza Galian ha Roman war eun dro, komz latin ha mirout ar c'heltiek, h.a. E kement bro bet peurdrec'het war an tachennoù-brezel hag aet da gejjlec'h etre diou yez ha diou sevenadurez ez eus seurd tud a venn mirout ar gaolenn hep dizarbenn ar c'havr, *ménager la chèvre et le chou*, gouez da Wenngeniz. Kement-se, avat, a zo dreist da c'halloud mab-den, an diou skiant-prenet, hini an istor ha hini ar vuhez bemdeziek, hen laka anat. Ne raer

(4) N'eo ket gwir atao. Hizio, da skouer, en holl vroioù ar bed hag er c'héριοù bras anezo, eman al lost ker brein hag ar penn, pe breinetoc'h c'hoaz, hag aes eo meiza perak e vez breinetoc'h alies. En dud o deus deskadurez, ez eus — pe, da vihana, e c'hell beza — mutoc'h a spiswelerez, a zifenn, a c'halloud emwarezi ouz an Droug eget en dud dizek. Dall, dibourvez ha dizifenn e vez ar werin peurllesa.

MEVEN MORDIERN

ket e lec'h d'an estren, ne vern pe furm a wisk : tud a-hiniennou pe a-bobladoù, yez pe gerioù ha doareoù-lavar eus eur yez. Digorit dor ho ti dre garantez kristen, dre garitez, d'eun distaoladenn a vaez-bro, c'houi a zastumo reuz ha freuz diwar ho madober (hor mignon mat ar Yeodet hen goar dre skiant-prenet). Galvit estrenien a-vagad da chom en ho pro, c'houi a vezo abred pe ziwezañ diberc'hennet ha bazyeoet ganto (desket pervez eo bet ar gentel-se gwechall d'ar Vrezoned gant ar Saozon). Bezit diskiant a-walc'h evit lakaat eur yez estren da veza keit-ha-keit gant ho yez-c'houi en ho pro, ha tamm-ha-tamm e vo distroadet ha mouget gant ar yez estren-se ho yez vrôadel (evel-se eo e varvas ar c'heltieg war an Douar-bras, e dibenn an Hen-amzer, mouget gant al latin, ar germaneg hag ar slaveg). Degemerit, dre ziuiziegez, dallentez pe meveliez-spered, gerioù estren en ho yez, hag a-nebeudou e vorzo, e peluzo houman, ken ma teuy dic'halloud da ouenna gerioù nevez evit envel traou nevez (5). Hag all !

« Ne raer ket e lec'h d'an estren », eur gentel hounnez a zo bet rôet mil ha mil gwech d'an Denezel hep beza desket ganti nep gwech.

(5) Klevit, anat d'eoc'h, « e vorzo, e peluzo spered ar yezerien ». Spered ar yezerien bepred an hini a zo klanv, neket ar yez. Da gavout seurd klanvourien e bro ar Brezoneg n'ho'eus eus nemet klask ar re a gav an urupailh *gymnosperme* bravoc'h, sklêroc'h, gwelloc'h e pep doare eget *noazhadek*. Pe ar re a c'hoarz goap ouz *karr-nij* ha *nijerez*, hag a gav kaer-skedus-heol an iskisadennou tenval *avion*, *aéroplane*, *aéro*. Etre daouarn seurd bosennelen e vo lezet didalvoud unan eus gwella perziou-dreist ar Brezoneg, hag ez ay, da heul, unan eus sklêra hag amparta yezou ar bed da sinaeg ha da algonkianeg, diouz skouer « galleg bras ar ouiziegez ». Bravat pal da dizout hennez ! Didermen da welout evel ar mor eo sotoni mab-den.

III. EUR GÉRIADENN-WAR-ZOUR E OA KÊR
WENNGEN GELTIEK

Lavaret em eus war *Sav* 27, p. 7, n. 6, e oa *dunon* ar Gelled koz war lein menez Gwenngen — a zo serz ha gwezek e vri. Nemet, a-hervez, eur minic'hi nemetken e oa an *dunon*-se, eul lec'h -gwarez war an uhel, ma teue d'en em zastum ennan tud ar c'harter en amzer a vrezel. En diaz eo e veze bodadou o ziezannez. *Treba* a veze graet e keltieg eus ar bodadouse (6). War eun enez e kreiz ar stêr e oa kosa bodad-tiez anavezet ganeomp. Enezek n'eo ket al Loez peurlies. Ne zeu ket alies he dour da forc'ha ha da emwazenni, da vihana er gevrenn eus he naoz a anavezant (7), etre Pezou (war-hed dek kilometrad e biz

(6) Eun dro-envel lies eo *treba* en danevell. *Trevou* e vefe e brezoneg-breman, nemet kemm a zo bet e ster ar ger en hor yez. An dro-envel unan a vije bet **trebon*, mar deo bet nepreiz ar ger-se e keltieg evel ma oa e germaneg : **thorpon*, breman *thorp* e skandinaveg hag e saozneg, *dorf* en alamaneg. Eus ar c'heltieg e oa deuet moarvat ar ger d'ar germaneg, evel ma oa aet ar c'heltieg *dunon* d'ar germaneg **tunon*, skandinaveg *tun*, saozneg *town* «kêr», alamaneg *ten* en anoïou-lec'hiou *Zarten* (*Tarodunon*), *Wirten* (*Virodunon*), *Kempton* (*Kambodunon*), ha. An hen-geltieg **trebon*, **treba*, a zo aet da iwerzoneg *treb*, hag er yez-se *trebaire*, gourel, eus eun hen-geltieg **trebarios*, a dalveze « tieg, labourer-douar », ha *trebaire*, gwregel, eus **trebaria*, a lavare « tiekaat » ha dre astenn-ster « poell, furnez ». Geriou-all dinaouet eus *treb* a zo bet en iwerzoneg ; setu aman eur c'hrenn-lavar ma kaver ennan unan anezo : *Ferr lechtaï allaitrebad* « gwell paea [d'an aotrou ar gouelmikel dleet d'ezan] eget digêria » (*allaitrebad* a zo savet gant *all* evel ar c'hembraeg *alltud* « allvro, maez-bro » hag an hen-geltieg *allobrox* « diavaezour, estren »). Er yezou brezonek, e kerneveg, ez eus bet diwar *treb* eur ger dinaouet *trevenn* « ti-anez, annezlec'h ». Bez' ez eus bet d'ezan ouspenn eur stumm kentgeriet gant *gou* : *goudrev* « annezlec'hig ».

(7) A anavezant diouz gwelout ar gartenn hag he studia. Ar rann-stêr anavezet ganen *de visu* e gwirionez, dre m'am eus ergerzet pe garrhentet he riblou, a zo kalz bihanoc'h, p'eman a-led etre Gwenngen ha Montoar. Hiroc'h anaoudegez eus ar stêr a zo bet gant va eontr Amede ar Rouz (1820-1896),

hanternoz da Wenngen) ha Carroy (eur c'hilometrad hanter er c'hornog da Bonsé). Hen ober a ra e Gwenngen, avat. El lec'h-se, ez eus eur pleg e naoz ar stêr. Eus hanternoz da greisteiz ma oa roud he red betek eno, e tro a-daol-trumm ouz ar c'hornog, hag er c'horn-tro se end-eeun e teu he dour da forc'ha ha da ober meur a wazenn grounnet ganto eun niver enezennou, bras a-walc'h gorread pep-hini anezo, pa 'z eo gwir eman hizio warno an darn-vuia eus ranngeriou Gwenngen, hag e chom breman c'hoaz er-maez, dindan pradou pe dindan liorzou, lod anezo : ar Pradou, ar Pradou Bras, Pradou ar C'hizier, (*les Prés aux Chats*), an Enezennig (*Pislette*). Ar gwazennou-dour-se o redek etre an enezennadou-tiez, ar pontou, pontennou ha treuzellennoù prenn pe vaen o vont dreist d'ezo, a ro da gêr Wenngen eur stumm diouti hec'h-unan : « eur Venezia vihan » evel ma vourr lavarout kêriz, ar vourc'hizien anezo, ar re o deus deskadurez a-walc'h da anaout dre hec'h ano hag he brud « perlezenn mor-Adria ».

E gre ar Gelled koz e oa an holl enezennou-se dindan raosklegou, halegegou, gwernegeou hag elvegeou. En enez vrasa, en eul lec'h a-us d'al live diraezet gant ar stêr en he dic'hlannou, e oa ar c'hosa bodad-tiez a anavezomp. El lec'h-se eman breman kloc'hdi iliz koz Sant-Marzin (da vefrez-kêr eo aet). Savet e oa bet iliz Sant-Marzin war al lec'h end-eeun ma oa bet trôet Gwenngeniz war ar feiz gant prezegegnou ar sant er IV^{vet} kantved. Bodadou-tiez all a oa, hep mar ebet, en enezenn-se pe en enezennou-all, war an hent ouz o zreuzi, ha war an diou c'hlann

ha d'ezan beza aet da chom e Kalifornia e 1849 ha kas e holl vuhez en Amerika (nemet diou veajenn pe deir a reas da Vro-C'hall etre 1862 ha 1869). C'hoarvezout a reas d'ezan eur wech, pa oa anezan eun den yaouank, diskenn gant an draonienn betek *La Chartre-sur-Loir* ha *Château-du-Loir*, e departamant ar Seurz.

vras, hini an hanternoz, e lec'h ma oa penn an hent da vont da Chartrez, hini ar c'hreisteiz ma oa warni penn an hent da vont da Dour. Er VII^{vet} kantved e oa el lec'h diweza-man eur bodad tiez ma tiouanas dioutan a-benn goude Fabourz Sant-Lubin (*Leobinus*). War an hevelep glann, nemet uheloc'h gant red ar stêr, e penn an hent da vont da Orleans (*Kenabon* gant ar Gelted), e oa eur strobard-tiez all e tiouanas dioutan diwezatoc'h Fabourz Sant-Bié (*Beatus*).

An holl diez-se, prenn ar framm anezo, gwial ha pri o mogeriou, kolo pe gorz o zôenn, diouz giz-sevel hen-boblou Europa, a oa moarvat pintet o leur war beg peulioù prenn pe vaen, en abeg da hogoster (nes-amezegiez) ar stêr ha d'an dic'hlannou anezi. Gant-se, e flee beza an arvest henvel-mik ouz hint ar c'hêriadennou-war-zour a zo paot hizio c'hoaz e broioù len nek Afrika (Aod Gwinea), en Indezenezia hag e Paouazia.

Er gevrenn eus an Enezenn Vras m'eman breman iliz an Dreinded hag he c'hloc'hdi brudet, e voe savet en XI^{vet} kantved eun iliz gant ar c'hont Jafrez Martel. Stok ouz tu hanternoz an iliz-se en em stummas d'ar c'houlz-se eur strollad-tiez anvet ar Vourc'h Nevez. An enezenn hanternosa, anvet Enez ar Baradoz (*Ile du Paradis*) a oa, en XII^{vet} kantved, dindan liorzou ha tiez-palem dilezet. Warni e voe savet neuze an Ti-Doue (*Maison-Dieu*) pe Hospital Sant-Jalm evit herberc'hia ar birc'hirined war o hent da Gompostal. Iliz ar Vadalen a voe savet ivez war an enezenn-se, ha, diwezatoc'h, er XVII^{vet} kantved, kelenndi Sezar a Wenngen (*Collegium Caesareo-Vindocinense*).

*
* *

Eur stêr goant eo stêr Loez. Gwall-ledan n'eo ket, met he zraonienn, d'ez i a-wechou meur a gilometrad

ledander, a zo lakaet kaer gant ar runioù serz ha gwezek alies ouz he bevenni. Kildroennou hir a zo gant ar ster etre Gwenngen ha Montoar, ha diwar ar c'hemmadennou stank-se e roud an dour hag an draonienn, en ambroug an uhelennou a-gleiz hag a-zehou, e sav kemmadennou ker stank-all e doare ar goulou hag ar gwel a zo e-touez an traou hoalus a dalv da « draonioù al Loez » (*les Vaux du Loir*) o brud a gened.

Peskedus eo ar stêr hag an adstêriou bihan, Boulon ha Brae, a zeu da geja ganti diouz tu an hanternoz. El Loez e kaver karped alaouret kaer, er Voulon (gourel an ano-se e galleg) hag er Vrae (*la Braye*) dluzed. Eur c'houn eus ar gwella a zalc'han eus gwenniget (*goujons*) al Loez a veze pesketet gant breur yaouanka va mamm, va eontr Raoul (8), diwar pontou prenn milin Kanran (*Chantereine*) : ar geginerez war droad a oa er Vertelotierenn a ouie aoza ganto fritadennou bras a oa anezo eur gwir lip-e-bao.

Ha d'ar stêr beza peskedus-tre, n'eo ket stank ar besketaerien war he ribl. Er c'hevrennoù eus he glannoù a zo bet ar pleustreta ganen, da lavarout eo tro-war-dro milin Ganran, hag eus ar Prokulerdi (*la Procureuserie*) da Roudouz-Loez (*le Gué du Loir*), n'em eus gwelet pesketaerien nemet eur wech : daou zen war eur vag e-kreiz ar stêr, unan o roenvat, egile en e sav war beg-araok ar vag, o toura hag o tizoura a-beb-eil eur baouig hir.

Stêr Loez a zo sklêr ha doun he dour. Nemet luziet eo e meur a lec'h gant geotennou hir ha stank, na weler ket eus an diavaez dre ma 'z int henvel ouz

(8) Yann-Raoul CABANELLAS, ganet e 1858, marvet e 1922. Henvel-beo e oa ouz eur c'helt eus an Hen-amzer. Aet e oa « d'am eontr Rigovalos » e levrioù pulluc'het ar *Skêla* (1920-1924). Kenveria *Gant Loez an Doueed*, pp. 61, 64-5, 71, 76 (*Gwalarn* 115-116, Mezeven-Gouhere 1938) ; *Logotigiakos*, pp. 9 (danevell ha notenn 7), 16, 22 (id. 118, Gwengolo 1938).

lietennoù a-led en dour, hag a laka gwall risklus ar c'houronkadennou ennan. E derou ar chomadenn nao bloaz (1882-1891) hon eus graet e Gwiler, em eus klevet konta ar gwall-zarvoud c'hoarvezet d'eur soudard pe d'eur is-ofiser eus ar rejimant chaseourien-war-varc'h a oa neuze oc'h ober gwarnizon e Gwenn-gen. Aet e oa a-c'haoliad war e varc'h er stêr da gouronkedi e loen. Heman avat a voe paket e zivesker er geotennou ganas ha n'oa ket ken nag evit kerzout nag evit neunvi. D'an dud a oa diredet war ar c'hlann, e lavaras ar soudard : « Pledit gant va marc'h Barrek oun d'en em denn ac'hann drezoun-me va unan ». Re a fizians en doa bet en e nerz hag en e ampartiz. Gant kalz a boan e teuas an dud a-benn da sachha ar marc'h er-maez. Ar soudard avat a voe beuzet.

Marvus eo bet ivez stêr Loez da veur a zen yaouank eus Gwiler, aet dievez da gouronkedi enni e gor an hanv, hag i leun-c'houez. Paket o deus diwar se klenvedou o deus o sammet buan d'ar bez. E-touez ar rese. war a glevis, e oa bet mab penhêr an tad Fulup, hon nesa amezeg diouz tu ar c'hornog, eur c'haer a baotr ugent vloaz. Eur paotr-all pemzek pe c'houezek vloaz a vanas klanv war e wele e-pad pell amzer gant eur c'hornlezad. Va zad a rae war e dro, hag eur wech ez oun aet d'e welet a-gevret gantan. Eur paotr kaer e oa-hen ivez hag unan eus ar re wella e-touez ar gevoadeien en doa er vourc'h. Mervel a reas e-pad m'edomp o veva e Gwiler. Intanvez e oa e vamm. Eur mab-all kosoc'h he doa, nemet diot e oa hennez, ha kalz a spont a groge er vihana eus va c'henitervezed pa c'hoarveze d'eomp keja outan en hor baleadennou a-dreuz d'ar vourc'h. Kerkent ha m'hor gwele, e save e vaz d'an nec'h hag ec'h astenne e vrec'h evel evit diskouez an hent d'eomp.

Gwelet am eus, ahendall, va breur, va eontr Raoul, ha bugale eus ar vourc'h o kouronkedi war greiz an

hanv e traon skorf milin. Ganran, gant kalz a blijadur hag hep kaout gloaz ebet.

IV. MATUVALLIS, « MATVAL », BONNEVEAU

E kevrenn gornok bro-Wenngen, tostik-tost da draoniennig ar Vrae, ez eus eur vourc'h anvet Bonneveau. E gre ar Franked e veze graet anezi *Matuval-lis*, da lavarout eo « Matval ». *Matval* eo ar stumm a lenner war levr Rigollot ha Saint-Martin, *Vendôme et les bords du Loir*, Gwenn-gen, 1882, p. 41. Kenveria ar gwennedeg *deval*. Bez' ez oa e Matval eur stal-oberia-mouneiz, hag ar peziou a zeue er-maez eus ar stal-se a oa merket warno ano o lec'h-oberia er c'hizman : *Matuval[lis]*. Eus m'eo bet trôet eun tammig diwezatoc'h an ano koz-se e *Bonneveau*, e c'heller tenna moarvat o doa tud ar vro dalchet koun eus ar ger keltiek *matus* « mat ». Etro ar c'houlz-se eo ivez e voe savet ar geriadurig galianek ha latin a zo bet anvet Geriadur Endlicher. An daou dra-se a laka anat, hervezoun, n'oa ket peurgollet pep envor eus ar galianeg e Galia d'ar c'houlziou-se. A-zivout an envorennoù eus an « Huadeg » (9) a vije manet e gwerin Galia er VII^{vet} kantved, lenn pezh a lavar Kamill Jullian en e *Notes gallo-romaines*, LXXXVI, *Castrum Bagaudarum* war *Rev. des Et. anc.* 1920, pp. 107-17. Teurel meiz ivez war ar pad a zo bet gant ar ger *Galia*, *Gallia* en Arvorig ar Reter (*Cenomanni-*

(9) Emsavadeg veur ar goueriaded hag an dud stunet, stranet ha stradet gant pounnerded flastrus ar gwiriou, mac'homerez an dastumerien-tellou hag alouberez ar berc'henned domaniou bras, en III^{vet}-IV^{vet} kantved, a zo bet graet anezi *Bagaudia*, moarvat eus ar c'heltieg *baga*, iwerzoneg *bag* « emgann » ha « huadeg ». Ar ger-se a zo bet e boaz gant ar C'hermaned : ac'hano an hen-nhel-alamaneg *bag* « riot, rendael » hag an alamaneg-breman *bägern* « jahina ». An iwerzoneg *bagach* « brezelek », ar c'hembraeg koz *boawc*, a c'houlenn en o diagent eun hen-geltiek * *bagakos* (J. Loth).

cum ha broiou tro-dro) : beva hir a-walc'h en deus graet da vont d'an distresadenn c'hallek *la Jaille* (kenveria an ano-lec'h *Galata* aet da c'hallek *Jalde, Jaude*).

Ouspenn ar stal-oberia-mouneiz, o doa ar Verowinged e Matval eur « palez » pe *villa* roueel, e chom war e lerc'h daou drepas toullet er roc'h, bolzious mein-ben warno. E Matval eo e voe faezet an Normaned, e 925, gant Huon-Veur, kont Pariz. Kounaet eman ano an trec'hour gant ar voure'h anvet *La Chapelle-Huon*, uheloc'h en hanternoz, e traoniennig ar Vrae, pe, da gomz resisoc'h, war lez traoniennig eun adstêrig d'ar Vrae. Eur chapel-all er c'horn-bro-hont o tegas d'in da goun Breiz-Uhel eo *La Chapelle Gaignain*, anezi ano eur voure'h war-hed pemp kilometrad hanter diouz Matval, war-du ar c'hornog-izel, en tu-hont da draonienn ar Vrae.

V. ARTINS « ARZEN »

Eman ar voure'h-se war lez traonienn stêr Loez, diouz tu ar c'hreisteiz, hanter-hent etre strad an draonienn (60 metrad a-us da rez ar mor) ha lein an damgompezenn uhel m'edo warni gwechall Koad meur Gwasten, *Sylva Vastina* (diouz al lec'hiou e vez al lein-se 128, 133, 137, 140, 144 metrad a-zioc'h gorre ar mor). Da ziskenn eus ar voure'h betek ribl ar stêr, ez eus eur c'hilometrad-hent da ober war-du an hanternoz. Eno, araok ar pont ma tremener drezan da vont da Sougé (etre Trôo ha Pont-Brae), endro da bevar-hent e kroaz, ez eus eur bodad-tiez anvet *le Port d'Artins* « Porz-Arzen ».

Diouz tu ar c'hreisteiz d'ar voure'h, war an uhel, e weler daou annezlec'h, ar Gomandiri ha Dervenn ar Manac'h, o tegas da goun an Demplourien o doa eno

unan eus o c'hastellou-krenv. Pelloc'h etrezek ar c'hreisteiz, e-kreiz an uhelvro, war-hed pevar c'hilometrad diouz Artins, eman bourc'h Montrouveau (distagit *Moñ-rouvo*), war or hanternoz eun ec'hon a aspadenn eus Koad-meur Gwasten. Stag ouz an dilerc'hiadkoad-se eo manet ano ar forest gwechall : *Bois de Gâtines* a raer anezan (10).

Eun annezlec'h eus ar re gosa eo Artins. Hec'h ano, amprestet diouz ar galleg, a vije distaget *Artiñs* gant ar vrezonegerien, en eur lakaat an s-dibenn da seni evel en *Orleañs* pa vez distaget diouz an doare brezonek. *Artiñ* eo distagadur ar c'hallegerien. Keltiek, ez diarvar, eo an ano-se, ha dinaouet pe eus *artos* « arz, ourz » pe eus *arta* « maen ». **Arzen*, hep son-fri war an *n*, a vefe stumm brezonek an ano-se, ma vije deuet d'eomp a-rumm-da-rumm eus amzer an hengeltieg (11). Kamill Jullian, en e *Chronique gallo-romaine*, en deus tennet evez ar furcherien war ar c'horn-douar annezet-se dre ma 'z eo dispar er c'henver-man : bez' ez eus bet tud o veva ennan hep distag (a-hervez) adalek pella rannoadveziou hen-varevez ar maen (rannoadveziou chellezel, acheulel ha mousterel) betek hizio. Diarvar-anat eo laket kement-se dre ar

(10) Paot a-walc'h eo an ano *Gâtines* en holl vro a-led er c'hreisteiz da stêr Loez. Etre Pruneg (*Prunay*) ha Sanier (*Sasnieres*), ez eus eun annezlec'h anvet *Gâtines*. Unan-all, skrivet *Gatine*, a zo hanter-hent etre *Artins* « Arzen » ha *Villedieu* « Douelan ». H. a.

(11) An ano-lec'hiou diwar *artos* « arz » pe diwar e henvelster latin *ursus* « ourz », aet da anoïou-tud, a zo bet stank e Gallia. *Artiacus*, da skouer, a zo aet da c'hallek *Arçay, Arsay*, « Arzeg », hag *Ursiacus* da *Orsay* « Ourzeg ». *Artos*, deuet da *arth, arz*, en deus graet founn en anoïou hen-vrezonek ha krenn-vrezonek a dud. Bez 'ez eus anezan hepred er verb **arzal* (kamm-skrivet *harzal*). *Arta*, deuet da *art* « maen » en iwerzoneg, a zo aet da get e brezoneg. Diwarnan e oa ar ger izel-latin pe c'halianromanek *artavus* « kontellig, kanived » ha marteze ivez an euskareg *artadzi* « sizailhou ». A c'hellfe beza e vije *aotenn* diwarnan. Ar furm goz eus *aotenn* eo **altina*. Hogen **altina* a c'hell beza diwar eur stumm kosoc'h **artina*, distresidigez an *r* en *l* (pe *vice-versa* : an *l* en *r*) o veza eun darvoud eus ar paota er soniadouriez (monezoniez).

roudou o deus lezet an annezidi kent er c'horn-douar m'eo diazezet ar vourc'h warnan. Da danva ar wersad, a-walc'h eo kouna kement-man :

Enklaskou Antevs o deus laket da *bevarzek mil vloaz diouzomp* dibenn Amzer ar Skorn Bras ha *da zaou-ugent mil vloaz* ar mare m'edo an Amzer-se en he gwasa (12). Hogen ar rannoad chellezel (kosa rannoad anavezet ganeomp e ragistor mab-den) a zo bet anezan araok skornidigez Hanternoz Europa, pa oa dishenvel a-grenn douaroniez ha torosennadur hor rannved diouz pez m'emaint breman, ha pa oa o veva en hor broiou plant ha loened stummet diouz an tommder : bambouzened (*Bambusa Lugdunensis*, Sap.) (13), fiezened (*Ficus Carica*), loreenned (*Laurus primigenia*, karnes d'al *Laurus Canariensis*) (14), olivezened gwez-bras-henvel (*Olea* pe *Picconia excelsa*, a gaver breman c'hoaz e koadou-meur an enezennou Kanari), parrotenned (*Parrotia pristina*, hena stumm ar *Parrotia Persica*) (15), ar blotvil *Corbicula fluminalis* (a zo o

(12) E. Antevs, *Swedish Late-Quaternary Geochronology*, war *Geographical Review*, xv, 1925 ; *Retreat of the Last Ice-sheet in Eastern Canada*, Ottawa, 1925 ; ha dreist-holl *The Last Glaciation* (ar Skornidigez diweza), embannet gant ar C'hevredad amerikan a zouaroniez, *Research Series*, niv. 17, New-York, 1928. War *L'Anthropol.*, 1929, pp. 149-52, renta-kont labouriou Antevs gant Marsellin Boule. Vayson de Pradenne, *La Préhistoire*, 1939, p. 136 (meneg).

(13) Ar bambouzened holl gwitibunan a zo bet skarzset diouz Europa gant Amzer ar Skorn Bras. Ar gouennou anezo a weler breman oc'h ober berz en hon liorzou a zo bet degaset, nevez-zo eus ar Reter-Pella, bro-Sina ha Japan.

(14) G. de Saporta, *Origine paléontologique des arbres cultivés ou utilisés par l'Homme*, 1888, pp. 220-1.

(15) Kavet e vo taolennadur ar *Parrotia Persica* en oberenn veur Mouillefert *Traité des Arbres et Arbrisseaux*, 1892-1898, levrenn II, p. 858. Eur wezenn gaer, 12 pe 15 metrad uhelder, eo Parrotenn Bersia. Deliennet-koant eo, garenned-sounn, mat ha kalet he frenn, henvel he rusk ouz hini ar favenn. Anvet eo bet *Parrotia* da enori ar beajour-louzawour alaman Parrot. Degaset da Europa, e ra berz en hon liorzou. Ar goanvou-breman n'int ket re yen eviti. Anat eo bet skarzset diouti gwechall dre Amzer ar Skorn Bras, evel ar bambouzened ha meur a blantenn all.

veva breman e stêriou Afrika), marmouzed (*Macacus inuus*, *Semnopithecus*), an dourvarc'h-meur (*Hippopotamus major*, *H. amphibius*), frikorneg Merck (*Rhinoceros Mercki*) hag an hen-olifant (*Elephas antiquus*, tad-koz an olifant a zo o veva breman en Indez, *E. Indicus*) (16).

Distrôomp eus ar pellderioù pell-pell-hont da istor-vez mab-den. Eus an oadvez kelt-ha-roman, e chom en Arzen diazez eun templ, « templ Yaou » war a lavarar, a zo bet savet warnan iliz koz ar vourc'h (17).

E bro-Wenngen, n'oun ket aet pelloc'h, war-du ar c'hornog, eget Montoar, en eur garrhentadenn graet e 1882 pe 1883 evit diskouez d'am mamm ha d'am breur darn eus an traou kaer pe zibaot a oa er vro : kloc'hdi Thoré (XII^{vet} kantved, savet gant ar Saozon), mougeviou koz-anezet ar Breuil (*Brogilus* « Brôel »), maner ar Bonneaventure (brudet er XVI^{vet} kantved dre ar ganaouenn *La bonne aventure au Gué*), kastell-krenv liesvogeriet Lavardin (XI^{vet}-XV^{vet} kantved, iliz Lavardin (X^{vet} kantved, buzantin-rik), Bougou ar Gwerc'hez (eur vougeo vras, daou solieradur enni, a laker da « santual drouizek »), h. a. Gwelout Artins n'em eus graet biskoaz. An ano anezi, avat, am eus klevet abred em bugeliez. Kanet eo bet d'in, eur wech pe ziu, e Gwiler, eur ganaouenn, brudet enni, emichans, kêriou ha bourc'hiou eus Bro-Orleans. Tammou dister anezi hepken a chom em envor, rak, abaoe, n'em eus he c'hlevet kana nemet eur wech (18) :

(16) Diwar-benn an hen-olifant, E. Bernard, *Éléments de Paléontologie*, 1895, pp. 1007-8. A-zivout an olifant indezek, Brehm, *Merveilles de la Nature : les Mammifères*, II, pp. 708-25.

(17) Florance, *L'Archéologie préhistorique et gallo-romaine en Loir-et-Cher*, Bleaz, (Blois), 1922 (mouladur distag ; diwar niverenn 16^{vet} ar *Bulletin de la Soc. d'Hist. naturelle et d'Anthropologie de Loir-et-Cher*).

(18) Etro 1905 e oa, e ti-hanv va faeron, gant unan eus e c'houhez he doa dastumet bugale ar c'hatekiz el liorz. Tad an itron-se a oa bet maer e Feunteundourken (Fontenblo), nemet andon an tiegez, war a gredan, a oa bet e mezerourien

.....
Beaugency,
Notre Dame de Cléry,

Vendôme ! Vendôme !

Montrouveau,
Artins-sur-l'Eau.
Couture,
Montrouveau.
Couture !

Koutur a zo eur vourc'h war-hed 4 c'hilometrad diouz Arzen er gwalarn-kornog, nemet e-lec'h beza, evel Arzen, diazezet war an tarroz, eman a-led e strad an draonienn a zo 3 c'hilometrad al ledander anezi el lec'h-se (19).

An ton eo a ra ar son. Karout a-walc'h a raen kle-vout kana ar ganaouenn-se. P'edod war gana *Ven-dôme ! Vendôme !* e veze lavaret d'in : « Selaou, hag

kêr Orleans. Marteze e oa bet e Breiz andoniou pella an tiegez-se. An ano anezan, Guéné, a vez kavet stank e Breiz-Uhel, nemet ha fazia a rafen ? Henvel a-walc'h ouz an neuziou-tud a weler er vro-man e oa an itron hag he fevar breur : duarded anezo-holl nemet ar breur yaouanka. Brasoc'h, avat, e oant, evel ma c'hoarvez d'ar Vrezoned ganet er-maez a Vreiz ha maget er broiou razek.

(19) War-hed eur c'hilometrad diouz Koutur, etrezek ar c'hreisteiz, ouz an tostal, eman maner ar Boasonierenn (*la Poissonnière*), ma voe ganet ennan, e 1524, ar barz Per a Ronsard (+ 1585). Savet eo bet d'ezan, e 1872, eur skeudenn arem dirak mirdi ha lenndi kêr Wenngen. Savidigez ar skeudenn-se a oa bet laket d'ar c'houlz m'edo hendraourien Bro-C'hall oc'h ober o c'hendalc'h e Gwenggen, hag e voe goueliou bras e kêr e-pad meur a zervez. Eun aradeg a oa ouspenn, diou ziskouezadeg, hag e oa bet prientet eur banvez da voda skolidi goz ar c'holach. Va zad a voe e-touez ar gengouvidi. Gwelout al levr-envora : *Les Fêtes de Vendôme, 15-23 Juin 1872 : Session du Congrès archéologique de France, Exposition d'Agriculture, Comice agricole, Exposition rétrospective des Objets d'Art et d'Antiquité, Inaugurations du Monument commémoratif des Batailles de Vendôme et de la statue de Ronsard, Banquet des anciens élèves du Collège, Gwenggen, 1873* (en-8, 250 p.)

e klevi ar c'hleier o son ». Hag o c'hleven e gwirionez. Bez' ez eus... pe bez' ez eus bet (kent an hanv 1940), e Gwenggen, e tour iliz an Dreinded, eur vrimbaladeg-kleier heson-meurbet ha brudet : *le Carillon de Vendôme*. Henez e oa ivez ano eur gelaouenn em eus gwelet niverennoù anezi er Vertelotierenn, etre 1882 ha 1891.

VI. AR MOTENNOU GLADDALC'HEL

E gaou eo ez eus bet laket d'ar motennoù-se an ano a votennoù gladdalc'hel (*mottes féodales*), war a lavar an aotrou Florance er pennad savet gantan ha meneget war SAV 27, Nevez-Amzer 1943, p. 10, l. 11. O lakaat da dalvezout a reas tud ar c'hladalc'hleuz krenn-amzerel ; n'eo ket ganto avat ez int bet savet, ar furchadennoù graet enno o deus laket anat kement-se bep taol. Bez' ez eus anezo savaduriou ragistorek o tenna da rannoadveziou an Ten pe Hallstatt, pe zoken da rannoadveziou an arem hag ar binviou maen-ha-kouevr. War seurd motennoù e veze savet en Iwerzon gwechall gant uhelidi ar vro o annezlec'hioù. N'eus arvar ebet da gaout o deus graet motennoù Bro-C'hall an hevelep mad da hen-noblans keltiek ar vro-se. Henvel e vefe evit ar c'hrenvlec'hioù-douar, pevarc'hornek peurlies, anvet *châtelliers*. Laket ez int bet da dalvezout gant Krenn-amzeriz. N'int ket bet savet ganto. Labouradegoù keltiek anezo peurvuia, govili, aozere-zou-houarn, teuzerezoù, bet e dalc'h pe eun ti-noblans keltiek, pe eur boblad, pe eun neved bennak, L. Maître, *Géographie industrielle de la Basse-Loire : les forges et ateliers fortifiés*, 1919 (mouladur distag ; diwar *Rev. archéol.*) ; Kamilh Jullian, *Forges et ateliers gallois et gallo-romains*, war *Rev. des Et. anc.* 1921, pp. 132-3 ; *Le rôle industriel des sanctuaires celtiques*, id.

1920, pp. 211-2 ; *La question des enceintes préhistoriques*, id. ibid. p. 210 (20).

N'eo ket heb abeg e lake Aleksander Bertrand al labour-houarn war urz an drouized. Templ an Teir Galia, e Lugudunon, a oa en e biau mengleuziou-houarn. Eun enskrivadur a zo keal warnan eus eur *gutuatros* (beleg) rener eur vengleuz-houarn. An templou (*nemeta*), e Galia evel er broiou-all, en Hen-amzer, a zo bet merereziou bras lieskevrennek o oberezh : kreizennou a ijinerez hag a genwerzerez e oant kerkouls ha kreizennou a azeulerez hag a lennegez (21).

(da genderc'hel)

Meven MORDIERN.

(20) Florance, *Classement chronologique des camps, buttes et enceintes de Loir-et-Cher*, 1919 (mouladur distag ; diwar *Bull. de la Soc. préhistorique française*).

(21) Dre o arvestadou dramadeg, Kamilh Jullian, *Du caractère indigène des théâtres gallo-romains*, war *Rev. des Et. anc.* 1920, pp. 199-203. Pep neved en doa e c'hoariva a veze displeget war al leur anezan c'hoariadegou santel, lide'hoariou, evel ma oa, da skouer, re an drinked (*trinki*), anezo klezeiaerien a stourme d'ar maro. O ano a zo tennet eus ar benrann *trink* he deus ganet ar galianromaneg **trincare* (andon ar galleg *trancher*), al latin *truncus*, al lituaneg *trinka* « pilgos ». Diou andon a oa d'ar glezeiaerien-se gouestlet d'ar maro, en n^{vet} kantved goude H. S. Da genta : prenet e vezent digant al *lanistae* (sellout ouz an adnotenn) ; d'an eil : bez' ez oa anezo torfedourien barnet da vervel dre ar c'hleze (*damnatus ad gladium*) a veze rôet evit al lide'hoariou sakr gant prokurator an Impalaer. An daou enskrivadur kounaet enno c'hoari an drinked, marbrenn Sardis ha taolenn-arem Sevilla, a zo kempred gant an Ade'hanedigezh keltiek a verzer an aroueziou anezi e Galia e gre ar Severed. Anat diouz an daou enskrivadur-se ne gawe ket mat an Impalaered lide'hoar' an drinked. Hen difenn ne gredent ket ober koulskoude, moarvat dre ma oa stag-kenan outan ar C'halianed, evel ar galleg *trancher*, ar provanseg *trenquar*, ar spagnoleg hag ar portugaleg *trincar* a zo an andon anezo e dibenna an enebour lazet, eur c'hiz etrevradel eus ar re gosa he deus lezet roudou stank en hen-varvailhou hag e skeudennadurez Galia kristenaet : sent dibennet o kerzout gant o fenn war bleg o brec'h delwenn grenn-amzerel brudet ar marc'heg (bet drouk-lazet) o tiframma e benn maro diouz e c'houzoug hag ouz hen astenn etre e zaouarn tra m'eman skrivet war ar sichenn ar youc'hadenn :

Un jour viendra qui tout paiera ! Hizio c'hoaz, ce'h anavez Arianed an Indez ar Marc'heg dibennet a weler o redek an hentou d'an abardaez : a-ispilh ouz pomeleñn e zibr eman e benn hag e vez ar penn-se o c'hervel an dremenidi d'ar maro, *Rev. de l'Hist. des Religions*, 1914, pp. 198-204 (an dibenn er c'hredennou poblek) ; A. Reinac'h, *Les Têtes Coupées et les Trophées en Gaule*, war *Rev. celt.* 1913 ; Piganŋol, *Les trinci gaulois, gladiateurs consacrés*, war *Rev. des Et. anc.* 1920, pp. 283-90 ; *Rev. des Et. anc.* 1912 (gourriblennad skeudennou kizellet er maen — pennou trouc'het ha kezeg a-beb-eil — diwar dour ar C'halianed, o tont eus *oppidum* Nages, departamant ar Gar) ; *Rev. critique*, 1898, II, p. 121 (galloud-hud ar penn trouc'het). A-zivout an dibenna hag ar c'hredennou stag outan e-touez Gevredaziadiz hag Indoneziz hon Amzer, al levriou meneged war *Walarn* 112-113, p. 37, n. 85 ; id. 135, pp. 303-4. — Adnotenn. *Lanista* a veze graet e latin eus mestr eur bagad pe skoliad klezeiaerien (*ludus gladiatorius, familia gladiatoria*). **Luxtarios* e oa ar ger keltiek, da zesvarn diouz an iwerzoneg *luchtaire* (= **luxtarios*) o spis'heria *lanista* war eun dournskriz eus ar Grenn-amzer. Marteze ivez eo bet **luktus*, **luktus* ano keltiek al *ludus* pe *familia* ? Da vihana, an iwerzoneg *lucht* (e kembraeg *llwyth*) « meuriad, rumm, kuchennad-tud, skouadrennad, las » a c'houleñn en e ziagent **luktus*, **luktus*, *Rev. celt.* 1924, p. 38.

GWENN, merc'hig Breiz

d'an dimezell Blanche

O tizrei diouz bale,
Enpad eur berr-dale,
Du-hont, Beg-ar-C'hra,
Me graet anaoudegez
Gant eur wir Vreizadez,
Ken disonj ha tra...

Breizadez a zoare,
Ha Brogarourez-tre,
Yaouank ha seder ;
Merc'hig lemm a spered,
Kavet ganti abred,
Poell, evez, preder.

— « A ! C'houi eo ar Barz-se ?
Gourc'hemennou neuze,
Hetou kalonek !
Me a lenn ho *Pleuniou*,
Me a gan ho soniou
Soniou brezonek.

Rak me ive, Aotro,
A zo bugel d'am bro :
Me a gar ma Breiz !
Kement mad a zo d'ei,
Kement a zav anei
A lak trid em c'hreiz.

Ya, trid em c'hreiz kement,
Ma rankan, war ma hent,
Stlabezan tan-zakr ;
Ha, pa stourm an avel,
Me n'hallan ket tevel
Na bezan fallakr.

Kelenn eo ma micher,
Gouestlet d'ei ma amzer,
Ha d'am skolidi ;
Deski d'eze o yez,
He c'homz dre-holl, hep mez,
Plijadur, dudi...

Ar Yez hag ar Gredenn,
Ma heuilfont gwir roudenn,
Roudenn an Tadou ;
Rak hon Breiz tremenet
A zoug Breiz da zonet
Hag he galloudou ! »

Hag he mouez, tro ha tro,
A oa flour ha garo,
Karantez, emgann ?
Pa deue d'ei c'hoarzin,
He devoa zell lirzin,
Ha dent kaer, ken kann.

He hano n'ouzen ket,
ha n'am oa ket klasket,
Piou na peseurt gouenn ?
Pa glevis en hon zouez,
Ouz he gervel, eur vouez :
Pelec'h eman « Gwenn » ?

Gwenn he ano, eta ?
Eun ano brao, kwita,
Ha ken dereat !

Gwenn, arouez kalon werc'h,
Kaerat hano eur werc'h,
Eur werc'hig vreizat.

Ra zavo Gwennou kalz,
Evit bezan frealz

Ar Varzed en oad ;
O klozan hon ervenn,
E klevimp en dervenn,
Eur c'han a gimiad...

A gimiad, a bedenn,
Kendalc'het ar chadenn,
Miret an herez ;
Ha, da heuilh ar zerr-noz,
Kavout mousc'hoarz, bennoz
Eun Delennourez !

AR YEODET

(Kerbernez, gwengolo 1943)

AR CHAPEL WENN

Eur Barizanez, war an oad, dalc'het gant kleñved ar red-korf, a oa bet aliet d'ezi gant he medisin mont da gemer aer ar mor e-pad eun nebeut miziou. Dibab a reas Breiz ha dre ar c'hazetennou e kavas eur genkiz da feurmi. Ober a reas marc'had mat, a-raok diloja, e teuas aon d'ezi hag e skrivas d'ar perc'henn evit goulenn digantañ hag heñ e oa eur « W.C. » a zoare en ti.

Ar perc'henn, eur paotr koz diwar ar maez, en em gavas nec'het bras, ne ouie ket petra a dalveze « W.C. » hag heñ gant e lizer da c'houlenñ diskleriadennoù digant medisin ar barrez, e amezeg,

Hemañ, eur farser anezañ, goude beza lennet al lizer, a respontas war an ton diarvar a gemere da gomz gant e glañvourien :

« Jezuz, va faotr kaez, n'emaoc'h ket e-barz. N'ouzoc'h ket petra eo an W.C., eur ger hag eun dra ken boutin all ? Hag anavezout a rit an S.N.C.F. ? »

— « Ya sur, peogwir emañ va mab o labourat er gompagnunez-se ».

— « Ma, ken gwir ha ma talv S.N.C.F. « Société Nationale des Chemins de Fer, e ra W.C. ar geriou saoznek « White Chapel », da lavarout eo e brezonneg, ger evit ger, eur « wenn chapel » pe welloc'h « chapel wenn ». Evel ma welit ne oa ket diaesoc'h eget an dra-se ».

Ar paotr koz a chomas eun tamm sebezet met ne gredas ket goulenn hiroc'h.

— « O, n'hoc'h eus ket da glemm », a gendalc'has

egile, kement-se a ziskouez ez eo ho tañvez merourez eur plac'h dereat, eur plac'h a relijion ».

— « Hag unan gant soñjou iskis », eme ar c'hoziad, « ma kav d'ezhi emoun o vont da aoza eur « chapel wenn em c'henkiz evit ar priz a ginnig « d'in... Daonet pa n'eo ket eur c'hastell emañ o « klask feurmi ».

Koulskoude, c'hoant bras en doa feurmi e di, hag heñ, goude beza skrabet meur a wech e benn ha prederiet e-pad eur pennad mat, o kempenn eviti ar lizer-mañ :

Itron,

N'em eus ket a W.C. em c'henkiz ; dre emañ ket ar c'hiz da gaout anezo en tiez. Koulskoude, arabat e vefe d'eoc'h beza trubuilhet, n'eus ket a ziouer anezo er vro. Ne gomzin ket d'eoc'h eus an hini vras a zo er vourc'h, an hini barrez evel ma vez graet anezi, rak eur pennad mat emañ diouz hor geriadenn. Met bez' ez eus unan vihanoc'h kalz n'eo nemet daou gilometr ad ac'han. Di eo ez eomp bep sul a-gevret d'ober hon dleadou ha c'houi a c'hello dont ganimp zoken ; ma kavfe d'eoc'h ez eo re bell war droad, ne vefe ket kalz diaesoc'h d'in staga va loen ha mont ganeoc'h e gwetur.

Lec'hiet brao eo hor W.C. vihan war eun dorgenn ma weler diwar he gorre ar vro tro-dro hag ar mor en dremmwel. Ha kaer-tre eo ivez an diabarz, ken kaer ma teu an douristed d'he gweladenni a-bell gant kirri-tan, mire'hi-houarn, hag all... Gwelet em eus, zoken, lod anezo oc'h ankounac'haat ober o dleadou, ken bamet ma vezent dirak an delwennou koz e koad hag ar pilherou e maen benerez a zo ebarz.

Bihan a-walc'h eo avat, re vihan peogwir n'eus enni nemet tri ugent plas bennak azezet ha bep sul

e rank eul lodenn eus an dud chom en o sav, met n'it ket da gaout nec'h evit kement-se, me am eus feurmet va flas evit ar bloaz hag a lezo anezañ ganeoc'h.

Hor W.C. ne vez digor avat nemet d'ar sul. E gwirionez an dud emañ ne glemmont ket rak n'o devez ket amzer da vont war ar pemdez nemet darvoudou a c'hoarvezfe ha, neuze, ez eont d'ar vourc'h evel-just.

Kompren mat a ran e karfec'h marteze beza ake-tusoc'h d'ho teveriou. Ha se, zoken, a blij d'in kenañ rak, evel ma lavare va zad koz, seul vuioe'h e tarem-preder an doubleveseou, seul welloc'h en em zalc'her.

Setu evit ma ne viot ket diaeset war ar poent-se, e klaskin kaout alc'houez hor W.C. evidoc'h digant ar mestr tiegez emañ en e garg. Ouspenn e lavarinn d'e wreg ober eun tamm kempenn war ho lerc'h bep gwech ma viot bet oc'h ober eun dro. Evel-se n'en devo den da glemm hag ar person pa deui d'ar sul, ne ouio tra ebet, rak ne blij ket d'ezañ gwelet anezi digor war ar pemdez met pa reer vad, n'eus morc'h ebet da gaout.

Fiziañs am eus da gaout eur respont diganeoc'h hep dale ha degemerit, Itron ger, va gwella gourc'hemennou.

Yann Fistoul.

G.S. — Ankounac'haet am eus lavarout d'eoc'h hon eus lakaet, n'eus ket pell, gwenna ar mogertou en diabarz ; setu e vo eur W.C. e gwirionez.

LAOUDREGER.

RONSARD

Koantenn, deomp da wel't ar rozenn
He doa, en heol-beure laouen,
Diglozet he sae, holl-lirzin —
Ha n'he deus ket, en endervez
Kollet liou-flamm he braventez,
'Vel hoc'h hini flour ha livrin ?

O ! Gwelit e ker berr predad,
Koantenn, he deus strewet er prad
He braventez. D'it va malloz,
Anian, pa'z out, ez gwir, re daer
Ma na vev eur vleuñvenn ker kaer
Nemet eus ar beure d'an noz.

Mar va c'hredit, koantenn, eta,
Tra m'emañ hoc'h oad o vruda
Ennañ nerz eur broñsad nevez,
Kuntuilhít founn ho yaouankiz ;
'Vel d'ar bleuñv, ar gozni iskis
A ray gweñvi ho praventez.

F. VALLEE
St Laorañs, 19-11-43

Danevellou koz hor Bro

AR MARC'HEG GRAELEN

RAKLAVAR

Pa gomzer eus Gralon e soñj an holl kerkent e tad reuzeudik ar brñsez Ahez, e roue galloudus Kêr-Iz. Ha, koulskoude, ouspenn eur Gralon a zo bet o ren war Vro-Gerne ma c'heller, da vihana, kaout kredenn e diellou koz abatiou Landevenneg ha Kroaz-Santel Kemperle.

Kavet ez eus bet, e pep hini anezo, eur roll eus rouaned ha yarled pe gonted Kerne. Heñvel eo an daou roll-se, adalek an ano kenta (Rivelen-Mor-Marc'hou) betek an naontekvet, hini Houel. Hemañ eo an ano diweza a zo war skrid koz menec'h Landevenneg. War a leverer eo bet savet hini abati Kroaz-Santel Kemperle e-doug an unnekvet kantved, met hiraet eo bet e-kerz ar pevarzekvet hag e kaver ennañ c'hoaz anoioù an unnek duk o deus renet war Vreiz a-bez adalek Houel Kenta betek Yann III.

Ober a ra meneg an daou skrid eus tri Gralon dindan ar pebare, an navet hag an trizekvet ano, etre Kongar ha Daniel Dremm Ruz, Daniel Unva ha Kongar Keroennok, Fragal Fraedlok hag Aofred Alesrudon. Menec'h Landevenneg a ree anezo : Gradlon Mur, Gradlon Flam ha Gradlon Pluenevor. Gant re Gemperle e oant anvet : Gradlon Mur, Gradlon Flam ha Gradlon Pluneur. Anat eo e oa an hini kenta eus ar C'hraloned-se mignon bras Sant Kaourintin ha Sant Wenole, ar roue pinvidik a zo deuet ar vrud anezañ betek ennomp.

Ha koulskoude eur Gralon-all a zo bet c'hoaz, ma chomomp hep diskredi da Vari a Frañs, ar varvez gall eus mare ar Grenn-Amzer a savas laiou ken plijus evit displega da dud he bro taoliou kaer ha danevellou souezus ar Vretoned.

... L'aventure du chevalier
Comme il s'en alla od sa mie,
Fust par toute Bretagne ouïe.
Un lai en firent li Bretons,
Graelent-Mor l'appelle-t-on.

Ne oa ar Gralon-mañ nemet eur marc'heg, ha n'eo ket eur roue, evel ma karfe Kervarker hol lakaat da gredi en notennou embannet gantañ, en e levr « Barzaz Breiz », evit rei sklerijenn diwarbenn ar werz anvet « Livadenn Gêr-Iz ».

N'eus heñvedigez ebet etre ar pezh a c'hoarvezas gant Gralon, roue Kerne, hag an traou burzudus en em gavas gant ar Marc'heg Graelent. Rak-se ne weler ket perak en deus lakaet Kervarker an eil e lec'h egile, nemet c'hoant en divije bet da ficher ha da vrapaat, evit heulia faltazi e spered, e ziskleriadenn war eun darvoud koz-koz ha kollet e teñvalijenn an amzer dremenet. Lec'h a zo da veza souezet eun tamig gant eur seurt doare da skriva an istor.

A-hend-all, n'eo ket an ano a C'hraelent-Mor a vije bet gouest d'ober d'ezañ fazia. An ano-se ne c'helle dereout nemet ouz eur roue pe eur priñs bras ha n'eo ket ouz eun denjentil. Mari a Frañs, hepgouzout mat petra a ree, he deus graet ivez eur fazi p'he deus roet ano tad Ahez d'he marc'heg dianvez, anvet Graelent moarvat hep mui ken. Met digarezet e c'hell beza rak, d'hor soñj, ne ouïe ket ar brezoneg, daoust ma seblant lavarout ar c'hontrol e Lai an Eostig.

N'eo ket e lai Mari a Frañs hepken e kaver ano

eus ar chañsou a c'hoarvezas gant ar marc'heg Graelent. Embannet int bet ouspenn en eun doare-all, gant Fréminville, en e « Antiquités du Finistère », moulet er bloaz 1835.

Hervez oberour al levr-mañ ez int bet tennet eus eur varzoneg vrezonek eus ar c'houec'hvet kantved, met ne lavar ket d'eomp penaos nag e pe lec'h e kavas penn anezi. N'eus kemm ebet, koulz lavarout, etre ar pezh a zo displeget el lai gallek hag an darvoudou a zo kontet gant Fréminville en e levr, nemet e seblant spisoc'h ha resisoc'h ar re-mañ pa 'z eor d'an traou dre ar munud. War a lavar Fréminville, « ez eus bet, e-doug ar seizvet kantved, barzed breizat-all o pleustri war zanvez ar varzoneg-se, met cheñchet eo bet ganto an den a zo o tere'hel al lec'h kenta en danevell ha lakaet o deus an darvoudou da c'hoarvezout e lez ar roue brudet Artus, neuze endeeun o ren e Bro-Leon ».

Gant ar soñj da zidui hor c'henvroiz gant unan eus an danevellou koz-se a blijer kement d'hon tadou, hon eus bet c'hoant da skriva a-nevez evito istor burzudus ar Marc'heg Graelent. An danvez founnus, iskis ha diduella a zo el lai gallek hag e levr Fréminville hon eus meet ha kemmesket evit-se. N'ouzomp ket avat hag hen e plijo hon istor evel ma 'z eo skrivet ganeomp. Arabat neuze kavout abeg en danevell, ar skrivagner hepken eo a vo da damall.

AR MARC'HEG GRAELEN

Emaoun o vont da gonta d'eoc'h ar chañsou en em gavas gant Graelent, evel m'em eus o c'hlevet. Savet int bet war eun ton kaer hag aes derc'hel soñj anezañ, ha talvezout a reont ar boan beza displeget.

Ganet e oa Graelent e Breiz ha, daoust n'edo ket

eus lignez ar rouaned, e oa a wad uhel hag eus eun tiegezh brezelourien vrudet. Eun tamm mat a sao en devoa hag eun den kaer-tre e oa ivez. Leal meurbed e oa ouspenn ha ken dispont ma ne oa ket kalonekoc'h egetañ e-touesk holl wazed e veuriad, ken dizaon-all koulskoude.

Ar c'hoant da ziskouez e ampartiz ha da veza brudet dre e daoliou-kaer a reas d'ezañ moñt da glask fred da di Witol, roue Bro-Leon. Hemañ, o vrezela a-zevri d'ar mare-se ouz Kongar, roue Bro-Gerne, a glaske eun niver bras a varc'heien da zont a-du gantañ.

Graelent a voe e-touesk ar re genta o vont hag ar roue, o welout pebez marc'heg e oa, a roas d'ezañ e vignoniach hag hen lakeas da vestr war eul lodenn eus e arme. Diskouez a reas Graelent beza ken gouiziek da c'hourc'hemenn d'e soudarded war an dachenn-emgann ha ken kalonek e-unan e kreiz ar stourmad, ma kannas an enebourien ha ma roas an trec'h d'e vestr.

Pa veze c'hoari-goaf pe gourennadeier etre ar varc'heien e veze bepred an tu war-c'horre gantañ. Dellezet en devoa eta anaoudegez-vat ar roue hag ar stad a ree hemañ ivez anezañ. Ar vrud eus Graelent hag eus e daoliou-kaer, hag ar fougeou a ree an holl gantañ, a nijas betek lez ar roue.

War-bouez klevout dalc'hmat ober meuleudi gant ar marc'heg e teuas ar rouanez da gaout karantez evitañ, hag e krogas enni eur c'hoant direiz d'ober anaoudegez gant eur brezelour ken dispont.

Eun devez e sachas he c'hambrelan a-gostez hag e lavaras d'ezañ : « Lavar d'in ar wirionez. Ha n'ac'h eus-te ket klevet komz alies eus Graelent, ar marc'heg kaer emañ an holl o kana meuleudi d'ezañ ? Hag hen anaout a rez ? — Itron », eme ar servicher, « gouzout a ran eo eur gwaz kaer, kalo-

nek ha seven. N'eus ket eun den hepken na vefe gouest d'e garout ».

Ar rouanez a respontas raktal : « Abaoe pell 'zo eo touellet va c'halon gantañ ha c'hoant am eus e teufe da veza va gwella mignon. Gra d'ezañ dont d'am c'haout ; falvezout a ra d'in gouestla d'ezañ va c'harantez. — A ! Pebez donezon prizius a roit d'ezañ », eme ar c'hambrelan. Eur c'helou ken laouen a lakay, hep arvar, e galon leun-barr gant al levenez. N'eus abad ebet, daoust pegen vertuzus e c'hellfe beza, na vefe ket techet da derri e le o welout o tremm ken kaer-añ ».

Redek a reas ar c'hambrelan da gemenn da C'hrae-lent e c'hoantae e vestr e teuje dioustu d'he c'ha-vout d'ar c'hastell. « It da lavarout d'ar rouanez emañ o vont raktal », eme an denjentil. Kerkent ec'h en em brestas hag e kerzas war gein eur jao Afrik, eur marc'heg-all hepken o tont d'e heul.

Pa voent digouezet dirak ar c'hastell e tiskennjont diwar o c'hezeg, hag e tremenjont dre ar sal evit ober eur gwel d'ar roue, abarz goulenn beza digemeret gant ar rouanez. P'en em gavjont dirazi e teuas houmañ d'o diambroug, e vriatas Graelent hag e pokas start d'ezañ. Neuze her pedas d'azeza en he c'hichen war eur pallenn hag e krogas da ziviz gantañ, gant komzou ha sellou ken tener, ma welas Graelent kerkent pe venoz a oa en he spered.

Respont a reas ar marc'heg gant doujañs hag en eun doare eleveziek ha dereat meurbed, hag e chomas diseblant koulskoude ouz floderez ar briñsez. Nec'hel e voe lakaet houmañ neuze, rak ne grede ket anzav outañ he c'harantez.

Dont a reas adarre eun tammig hardziegezh d'ezi hag e c'houlennas ouz Graelent hag hen en devoa eun dousig rak, hep mar ebet, e tlee karout ha beza karet dreist.

« Nann, itron », emezañ, « ne garan maouez ebet o veza n'eo ket eun dra dister derc'hel da bromesaou a garantez. Leal hag eeun e tle beza nep en deus c'hoant da garout. War bemp kant den o komz eus an tech tener-se, n'eus nikun hag a oar petra eo ar garantez e gwirionez. Ne deo nemet kounnar ha folentez evit an darn vrasa.

« Gant an diegi, al leziregez hag ar pilpouzerez eo e vez diskaret ar garantez. Eur seurt unvaniez a c'houlenn ma vo pur ha glan soñjou, komzou hag oberou ar servicher hag e vestrez.

« Ma tigouez da hini pe hini eus an daou-mañ beza feal d'e c'her ha d'egile beza trubard ha gwarrizius, e vo diamzere an unvaniez ha ne bado ket pell. Ar garantez wirion a zo eun donezon roet gant Doue ha ne dle ket beza diskuilhet. Mont a dle eus an eil korf d'egile hag eus an eil kalon d'eben. Ahend-all n'he defe talvoudegez ebet.

« Ar pezh a c'hoanta eur c'haredig a dle beza c'hoantaet gant e genseurt ; evel-se e vez dudius da ziou galon beza liammet. Met pa venn an eil ha pa nac'h egile, e nij kuit ar garantez diwar o zro.

« Mar deo aes gounit kalon eur vestrez ez eo startoc'h he mirout, dreist-holl pa ne vez ket, diouz an daou du, douster, lealded hag aked. Arabat tarasa morse ar garantez. Kement a fealded a c'houlenn hentadurez eur galon, ma n'em eus ket kredet bis-koaz kaout darempred ebet gant nikun ».

Gant plijadur e selaouas ar rouanez prezegenn ar marc'heg. Seblantout a ree d'ezi n'en divije ket komzet evel-se ma vije bet en e soñj chom hep he c'harout. « Ya », emezi outi hoc'h-unan, « sur oun bremañ eo Graeent eun den fur, hegarat ha seven ».

Neuze e komzas didroidell ouz ar marc'heg hag ec'h anzavas e oa douget bras evitañ hag her c'hare dreist pep tra. « Mignon », emezi « hoalet oun gant

ar garantez am eus evidoc'h hag anaout a ran bremañ ne garen ar roue nemet nebeut-tre.

« Gwirion eo al lusk a laka va c'halon d'en em staga ouzoc'h ha gant teneridigez eo hel lavaran. Bezit, eta, va gwella mignon ha, diouz va zu, e vin ho muia-karet ».

— Ho trugarekaat a ran kalz, itron », a lavaras Graeent, « evit an enor bras a fell d'eoc'h ober d'in. Met n'em eus ket ar gwir da denna va mad anezañ rak gopraet oun gant ar roue, ho pried.

« P'edon oc'h en em ouestla d'am mestr, e rois va ger da veza feal d'ezañ bepred-ha da zifenn e enor koulz hag e vuhez. Adc'hraet em eus va le ha biken ne vo torret ganin.

« Kablus-bras ha dic'hrad e vefen e-keñver ar roue ma asantfen ober eun avoultriach gant e wreg ». Ha war-lerc'h ar c'homzou-se ec'h en em dennas kuit, goude beza saludet ar rouanez ha kimiadet diouti. Houmañ a chomas hec'h-unan, glac'haret-holl ha mantret...

*
* *

O welout Graeent oc'h he c'huitaat, ec'h huandadas ar rouanez. Dont a reas teñval he fenn hag e krogas da huñvreal. En arvar edo, ne ouie ket petra d'ober ha koulskoude ne oa ket evit ober he menoz da chom hep lakaat an den-se d'he c'harout.

Klask a reas an tu da deneraat e galon hag e skrivas hec'h-unan d'ar marc'heg meur a wech. Mont a reas ivez kannaded d'e gavout eus he ferz hag e kin-nigas d'ezañ donezonou a briz bras. Met Graeent a chomas divrall en e venoz hag a zinac'has kement tra a zigased d'ezañ en ano ar brinsez orgedus.

Pa welas e kolle hec'h amzer hag e oa aner d'ezi

lubani d'an denjentil, e taeras pried Witol hag e yeas eur c'horfad droug enni. Tamallet e voe ganti e gaou hag e trouk-komzas, hep ehan, diwar e benn d'ar roue. Hag hep dale e kouezas Graeent e drouk-c'hras ar priñs hag e voe lamet digantañ e garg hag an enoriou.

Darn a lavar e kuitaas lez e vestr hag ec'h en em dennas war e zouar e-unan, eun domani dister hag a oa e holl zanvez, e-lec'h ma klaskas ankouaat e dristidigez hag e velkoni, en eur dremen e amzer o chaseal noz-deiz ebarz ar c'hoajou bras a oa neuze ken stank en hor b'ro hag e-lec'h ma kaved bagadou loened gouez.

Met hervez darn-all e chomas Graeent e rouantelez Witol, keit ha ma padas ar brezel. En dienez e oa bet lakaet o veza ma talc'hed e c'hopr dioutañ, evit ober diouz ar c'huzuliu fall a roe ar rouanez. Aliet he devoa houmañ he fried da chom hep rei gwenneg ebet d'ezañ ha d'hen lakaat er baourentez en doare-se, evit mirout outañ da vont da glask fred da lec'h-all.

Petra e teuy ar paour kaez marc'heg da veza ? Arabat beza souezet ma 'z eo teñval e benn hag ankeniet e spered ! Ne chom gantañ ken nemet eur marc'h-samm a nebeut a dalvoudegez da werza pe da lakaat e gouestl. Erfin, ne c'hell ket an denjentil reuzeudik kuitaat kêr pa 'z eo gwir n'en deus loen-kezeg dereat ebet mui. Ha n'en devoa Graeent skoa-zell ebet da c'hortoz digant den.

Eur vintinvez kaer a viz mae, e savas abred an ostiz hag e wreg evit mont e ker da verenna da di eun amezeg. Laosket o devoa ar marc'heg e-unan er gêr, hep mevel na lakez d'e servicha. O merc'h koul-skoude, eur plac'h jentil hag a-zoare, ne oa ket eet ganto.

Tro mare ar pred e teuas houmañ da gomz ouz

Graeent ha d'e bedi da vont ganti ouz taol. Re-vantret e oa ar marc'heg evit gellout dibri an distera tamm boued, hag e c'hourc'hemennas d'e floc'h dipra ha kabestra e varc'h hag hen digas d'ezañ. « Evit diduella va spered eun tammig », emezañ, « ez in d'ober eun droiad war ar maez ; rak n'em eus ezomm eus netra ».

— Aotrou », eme ar floc'h, « n'hoc'h eus dipr ebet mui ». — « Mignon », a lavaras ar plac'h yaouank, « n'eo ket eun dipr hepken, met eur c'habestr mat a brestin d'eoc'h ouspenn ». Mont a reas ar floc'h da gerc'hat al loen-kezeg ha kerkent e voe sternet gantañ.

Neuze e pignas Graeent war gein e varc'h hag e treuzas kêr. Eur c'hroc'hen uzet ha disvlevet a-dakadou, ha bet gwall-alies en implij moarvat, a oa oc'h ober pallenn war al loen. Hag an dud a welas ar marc'heger o vont e-biou a grogas d'ober an hu war-nañ ha d'e c'hoapaat. Evel-se emañ ar c'hiz gant ar re gomun ha dibaot eo kavout tud seven ha savet mat en o zouesk.

Ar velkoni a oa o waska an denjentil a viras outañ da deurel evez en hopadennou dismegañsus-se. Kenderc'hel a reas gant e hent ha, goude beza eet er-maez eus kêr, e tigouezas ebarz eur c'hoad doun ha teñval, treuzet gant eur sterig koant hag hiboudus.

War ar c'hlann e kerzas epad eur pennad, teñval e benn gant ar soñjezonou trist a oa o ruihal ennañ. A-greiz-holl e tiskoachas, eus a greiz eur vodenn stank, eun heiez koant ha mistr, gwennoc'h eget an erc'h.

Tec'hout a reas araozñ, bec'h warni hag o tamanti, evel pa vije bet gloazet. Gant ar soñj d'he zizout e redas Graeent war he lerc'h hag e poanias d'he faka. Met kaer en devoe brouda e varc'h, ne zeuas ket a-benn eus e daol, daoust d'al loenig da chom

war bouez nebeut dioutañ ha d'e hisa muioc'h-mui en doare-se.

Goude beza troidellet epad pell-amzer evel-se dre wenodennou ar c'hoad, e tigasas an heiez ar marc'heg d'he heul ebarz eur prad brao meurbet dou-raet gant eur wazig dudius, sklaer ha fresk an dour enni. Ebarz ar waz, tost d'ar ribl, e oa eun itron yaouank o kouronka, ken skedus he gened ma n'eur ket evit lavarout pegen kaer e oa. Diou blac'h yaouank en em zalc'he en he c'hichen, prest d'he ser-vicha ha da senti outi.

Pa baras daoulagad Graeient war ar goantenn-se, ne reas ket eur gammed muioc'h da redek war-lerc'h an heiez. Chom a reas, estlamm, da sellout ouz ar c'horf ken mistr ha ken gwenn e liou, ouz an diou chot rubin, an daoulagad flour hag an tal ken kaer.

Ha neuze e tiskennas ar marc'heg diwar gein e jao. Met ne falvezas ket d'an itron goant dont er-maez eus ar waz. Evit ober d'ezi plega e yeas Graeient da gemerout he dilhad a oa en istribilh ouz skourr eur wezenn : dilhad kaer-dispar, eur sae liou d'an aour ha bep seurt ficherez a briz bras. Hag an diou blac'h yaouank, o welout petra edo oc'h ober, a voe spontet-holl hag a dec'has kuit.

Droug ruz a yeas en itron hag e lavaras da C'hrae-lent : « Marc'heg, laoskit an dilhad-se a zo dister o zalvoudegez evidoc'h. Eur viloni a vefe d'eoc'h o der-c'hel diouzin hag am leuskel da vont en noaz. Roit d'in va hiviz en-dro, me ho ped, ha, mar kirit, dal-c'hit ganeoc'h va mantell gaer evit he gwerza ».

— Itron », eme an denjentil gant eur mousc'hoarz, « evit gwerza ho mantell ne rin ket, rak n'oun na bourc'hiz na mab eur marc'hadour kennebeut ; ha p'en defe talvoudegez daou pe dri gastell, n'her c'hasfen ket ganin. Deuit er-maez eus an dour, mi-

gnonez kaer ; setu o tihad, en em wiskit ha prijat dont da gomz ouzin ».

— Ne din ket er-maez », emezi « re a aon am eus e krogfec'h ennoun. N'em eus ezomm ebet eus ho kaoziou flour ha n'hoc'h anavezan ket ». — Pa ne fell ket d'eoc'h soubla d'in, itron ger », a respontas Graeient, « e virin ho tilhad, daoust pegen displi-jus e kavan chom hep senti ouz eur plac'h kaer evel-doc'h ».

O welout e chomje ar marc'heg da c'hortoz ha ne roje d'ezi he dilhad nemet dont a raje er-maez eus ar waz, e c'houlennas outañ, en an' Doue, kaout doujañs eviti ha beza dizrouk en he c'heñver.

Graeient he dinec'has hag a lakeas an dilhad war ar ribl, tost d'an dour. Goude ec'h en em dennas agostez hag e laoskas an itron hec'h-unan d'en em wiska. Neuze e yeas da lakaat d'ezi he mantell war he diouskoaz hag e klochedas ar pez-dilhad war he brennid.

Kerkent e krogas en he dourn dehou hag he c'has-sas gantañ, pell diouz an diou blac'h yaouank, ebarz ar c'hoad. Eno he fedas da gaout truez outañ ha da rei d'ezañ he c'harantez. Strafuilhet-bras ha sabatuet e voe an itron hag e lavaras d'an denjentil :

« Me, beza mestrez d'eoc'h ! E gwirionez, n'emañ ket ho skiant-vat ganeoc'h pa gredit goulenn ouzin eur seurt tra. Lec'h am eus da veza sebezet gant ar pez a vennit hag ezomm a vefe d'ho kastiza diza-mant. Ne zere ket d'eun den eus ho seurt teurel e sellou war eur vaouez eus va renk ».

O klevout ar c'homzou-se, ken dichek ha ken lor-c'hus, e voe anat da C'hraeient na c'hellje kaout digant an itron gaer ha dianvez ar pez edo o klask. Ankouaat a reas ar reolennou vertuzus en devoa sentet outo, p'edo rouanez Bro-Leon o klask e douella. Ha neuze, goude beza kaset ar vaouez dounoc'h

c'hoaz ebarz ar c'hoad, e lamas diganti ar pezh na venne ket rei d'ezañ dre gaer.

Keuz bras a savas en e galon a-vec'h en devoe graet ar viloni-se. Goulenn a reas ouz an itron pardoni d'ezañ e bec'hed, hag e touas d'ezi n'en devoa karet maouez-all ebet araozi. Lavarout a reas d'ezi ouspenn he c'harje bepred hag e chomje feal d'ezi atao.

« Prijit », emezañ, « chom hep ober fae warnoun hag hep va samma gant bec'h ho puaneged. Ho pet ar vadelez da rei perz d'in en ho karantez. C'houi hepken a vo va muia-karet, noilh a rin d'eoc'h gant teneredigez hag, epad va buhez, ho servichin gant lealded hag aked ».

Keit ha ma komze ar marc'heg, e prederie didrouz an itron. Soñjal a ree e oa Graelent eur paotr brao, eun den onest ha fur hag eur brezelour dispont ha kalonek. Ma roje d'ezañ e sac'h, ne oa ket sur da gavout kenkoulez karedig hag heñ. A-hend-all graet e oa an droug ha ne oa nemet pardoni d'an hini ka-blus a ziskoueze beza ken ankeniet en abeg d'e fazi.

Divouza a reas ar goantenn ha gant eur pok c'houek ha tener e voe siellet an emgleo a garantez. Ankouaet em eus lavarout d'eoc'h e oa ar plac'h kaer-se eur voudig galloudus ha madelezes. Araok kuitaat he servicher e komzas outañ evel-hen :

« Abarz en em zispartia, Graelent, ho pedan d'am selaou gant evez. Tiet oun bet ganeoc'h ha, daoust da ze, ho karin bepred eus a greiz va c'halon. Met difenn groñs a ran ouzoc'h lavarout eur grik hepken diwarbenn ar skoulm hon eus graet etrezomp.

« Rei a rin d'eoc'h aour, arc'hant ha dilhad kaer, kement ha ma karoc'h. Bremañ pa 'z omp da viken an eil d'egile, e tiredin davedoc'h, war an deiz pe diouz an noz, kerkent ha m'ho po ezomm ac'hanoun. Komz ha c'hoarzin a raimp etrezomp, hep ma vo

gouest den d'am gwelout na da c'houzout piou oun.

« Anaout a ran ho perziou mat hag abalamour d'eoc'h oun deuet betek ar waz-mañ. Gouzout a reen mat petra a oa da c'hoarvezout. Met aon am eus da gaout keuz d'ar pezh am eus graet, rak-se arabat d'eoc'h anzav ouz den netra diwar va fenn. A-hend-all n'am gwelfec'h mui hag e vefen kollet evidoc'h da viken.

« Ret e vo d'eoc'h chom eur bloaz tost d'ar c'harter-mañ ; e guitaat a c'helloc'h, evelato, epad daou viz. Met pa zeuoc'h en-dro, distroit amañ adarre, rak kalz e karan ar vro-mañ. Kenavo, mignon ker, emañ an noz o tostaat ; eul lizer ho po diganin evit rei d'eoc'h diouz va c'helou ».

*
* *

Goude beza kimiadet diouz an itron ha graet allazig ha poket flour d'ezi nouspet gwech, e tistroas Graelent d'ar gêr ; lod a lavar d'e gastell ha lod-all d'an ostalidi e-lec'h m'en devoa graet e ziskenn. Mezevellet e oa gant ar garantez, al levezeg hag an eürusted.

Mont a reas d'e gambr, gant ar c'hoant da veza e-unan evit prederia war an darvoud souezus a oa o paouez c'hoarvezout gantañ. Digeri a reas ar prenestri hag e laoskas e zaoulagad da bara er pellder, war ar c'hoad, e-lec'h ma 'oa bet eun drugar evitañ kavout ar goantenn hegarat.

A greiz-holl e welas eul lakez o tostaat, war gein eur marc'h eus ar c'haera. Dirak an ti e tiskennas an den-se diwar e loen ha, kerkent, e yeas en arbenn da C'hraelent hag e reas, gant doujañs, eur stouadenñ dirazañ. Ar marc'heg a c'houlennas ouz ar mevel piou e oa hag eus pe lec'h e teue.

« Aotrou », eme al lakez, « arabat d'eoc'h diskredi d'in ; me eo ar c'hannad a zo digaset betek ennoc'h gant ho mignonez. Karget oun da ginnig d'eoc'h eus he ferz *Gadifer*, ar marc'h burzudus a zo trec'h d'an holl gezeg-all, ha gourc'hemennet he deus d'in chom ganeoc'h d'ho servicha. Paea a rin ho tle ha preder a gemerin ganeoc'h ha gant ho ti ».

O klevout eur seurt kelou e tridas kalon ar marc'heg gant ar blijadur. Poka a reas da gannad e vuia-karet hag e tigemeraz gant laouenedigez an donezou kaer a ginnige d'ezañ. Morse ne oa bet gwelet kent, dindan bolz an neñv, eul loen ken brao hag ar jao-se, ken friant ha kenkoulz da redek. Hemañ eo a vo loen an denjentil hag ar marc'h-chase hini e floc'h.

Betek ar gambr e tougas al lakez ar val a oa deuet gantañ. Pa voe digoret e tennas diouti eur pallenn kaer-dispar, bevennet gant tammou krec'hin blevek ha flour. Hen leda a reas war wele an denjentil, hag e tennas c'hoaz diouz ar val kalz aour ha kalz arc'hant hag, ouspenn, dilhad eus ar brava.

Neuze e reas Graeent d'e ostiz dont d'e gavout, hag e tiskouezas e anaoudegez-vat d'an den-se hag ivez d'ar re-all o devoa graet d'ezañ eur vad bennak. D'an ostiz e c'hourc'hemennas derc'hel en e di peadra da zibri ha d'eva diouz gwalc'h, hag e roas urz d'ezañ da zigas gantañ di an holl varc'heien baour a oa e kêr hag a garje dont d'e heul.

An ostiz, eun den seven hag a galon vat, a voe mall warnañ oc'h ober ar pezh a oa bet lavaret d'ezañ gant Graeent. P'en devoe pourvezet traou da zibri ha d'eva e yeas dre gêr da glask penn eus ar varc'heien baour, eus ar brizonierien hag ar birc'hirined. O digas a reas gantañ d'e ostalidi e-lec'h ma voent digemeret eus ar gwella.

En em zidui a reed eno, kenkoulz an noz hag an

deiz. An denjentil gwisket kaer bepred, a oa laouen-bras gant ar vad a ree en dro d'ezañ. Kalz arc'hant a rannas etre ar sonerien, ar brizonierien hag ar baotred-termaji. Digoll a reas ivez, gant largentez, ar vourc'hizien eus kêr a oa bet madelezes en e gêver. Rak-se e oa ken enoret ha ken doujet gant an holl ha ma vije bet o mestr hag o aotrou.

Graeent, leun-barr e galon gant an eürusted, ne zeue netra da deñvalaat e benn. Ken lies gwech ha ma plije gantañ e c'helle gwelout e vuia-karet ha c'hoarzin ha c'hoari ganti. Perak 'ta e vefe inouet diouz an noz pa gav e zous en e gichen ?

Er stad dibreder m'edo enni e kare kalz beaji ha redek bro. Ken lies gwech ma veze c'hoari-goaf ha gourennadeg gant ar varc'heien, e veze eus ar re genta o vont hag e yee ar gounid gantañ. Abalamour da ze e oa prizet ha brudet-dreist e-touesk an dud a renk uhel.

Na dudius e oa eta ar vuhez a rene ar marc'heg yaouank ! Pebez levezeg evitañ kaout darempred gant rouanez e galon ! Eun eurvad ken bras ne c'helle ket padout pell. Tremena a reas eur bloaz hep m'en devoe netra da c'hoantaat. Met eun eürusted ken bras eo a gollas end-eeun ar paour kaez denjentil.

*
* *

Tost d'eur bloavez a oa abaoe m'edo e soñj ar roue Witol sevel soudarded, ha bep bloaz, war-dro ar Pantekost, e veze bodadeg vras en e gastell Pennarc'hoad. Pedit a ree da zont d'ar gouel-se e varoned, e varc'heien hag holl aotrouned vras Leon ha Kerne, hag e lakee servicha d'ezo eul lein dispar. En em gavout a reas Graeent eno gant an dudjentil-all d'an devez merket.

War-lerc'h ar pred, pa veze tommet ar pennou gant ar gwin mat, ar roue, hervez eur c'hiz nevez hag iskis digaset gantañ, a ree d'e bried pignat war eur sichenn uhel, war wel d'an holl. Neuze e veze lamet he mantell diwar he diouiskoaz evit diskouez pegen kaer ha pegen mistr e oa korf ar briñsez.

Lorc'h a oa e Witol o kaout eur wreg ken drao he neuz. Hep mar ebet evitañ, e oa-hi ar gaera maouez eus e rouantelez. Hag e c'houlenne ouz an dudjentil hag hen o devoa kavet, e-doug o redaden-nou e-kerz ar brezelioù, eun itron-all hag a vije par d'o rouanez.

« Aotrouned », emezañ, « daoust hag e seblant d'eoc'h beza gwelet biskoaz war an douar-mañ eur brinsez ken kaer hag hoc'h hini ? Ne gavoc'h biken, e-touesk an holl verc'hed, nikun-all hag a c'hellfe beza keñveriet outi ».

An holl, evel p'o divije bet nemet eur vouez hepken, a reas esllaminou hag a hopas a-unan ne oa maouez-all ebet ebarz ar bed-mañ hag a oa kenkoulz dremmet ha korfet hag ar rouanez. Hag an aotrouned vras, tommet mat d'ezo, ne ehanent ket d'ober meuleudioù gant pried ar roue, daoust ma ne oa ket he gened eun dra ken dibaot ha ma lavarent.

Graelent hepken ne sone grik hag a soñje, en eur vousc'hoarzin, en e vestrez koant. Lavarout a ree outañ e-unan e ranke ar varoned-se beza sot-mañgn evit ober kement-all a c'heizou dirak eur vaouez hag a c'helled kavout merc'hed-all kalz kaeroc'h egeti. Ne welas ket ar roue hag an aotrouned-all e chome dilavar ar marc'heg, met daoulagad ar rouanez oazus a baras warnañ :

« Sellit, aotrou roue », emezi d'he fried, « pebez dismegañs a reer d'in. Keit ha m'emañ an holl ouz va meuli e chom Graelent sioul ha didrouz, evel p'en divije c'hoant d'ober goap ac'hanoun. Diskouezet ho

poa d'ezañ ho madelez koulskoude, ha setu aze an anaoudegez-vat en deus evidoc'h. Daoust ha n'edo ket ar wirionez ganin p'en em glemmen eus e drubarderez hag e zoareou ken dic'hrad ? »

Kounnaret e voe ar roue hag e c'hourc'hemennas d'ar marc'heg anzav outañ, dre ar fealded a dlee kaout en e geñver o veza ma oa eun den diouz e zourn, perak e chome dilavar hag e vousc'hoarze gant goap. Gant doujañs e respontas Graelent da Witol n'eo ket hep gouzout d'ezañ e oa ar rouanez eur vaouez vrao, met n'eo ket ivez an digarez-se a vire outañ da gredi e c'helle beza c'hoaz dindan bolz an neñv kaeroc'h plac'h egeti.

« Aotrou roue », emezañ, « daoust hag eun den a goulz renk ha c'houi a zo bet gwelet biskoaz oc'h ober eur seurt follentez ? Petra 'ta ! Ho kwreg a lakait war wel d'an holl hag e roit urz koulz lavarout d'ho paroned ha d'ho marc'heien d'ober fougeouganti ha da veuli he gened ! Ha dindan an neñv, war ho meno, ne vefe ket kavet he far ? Ac'hanta ! me a c'hell kemenn d'eoc'h ez eus unan da-vihana eun tamm mat kaeroc'h egeti ».

Goulenn a reer outañ a bep tu hag hen hec'h anavez hag ar roue a ra d'ezañ toui e lavar ar wirionez. Saouzanet eo neuze ar marc'heg reuzeudik hag ec'h ankoua al le en devoa graet d'ar voudig hegarat da zerc'hel war e deod. « Ya, aotrou », emezañ d'ar roue, « anaout a ran eur vaouez hag a zo tregont gwech bravoc'h eget ho pried ».

Droug ruz a yeas er rouanez hag hi da lavarout da Witol lakaat kastiza an hini a oa o paouez he dismegañsi. Goulenn a ra ma tigas Graelent dirazi ar vaouez-se hag he deus war e veno kement a goantiri hag a zo trec'h d'ezi dre he gened. « Fellout a ra d'in », emezi, « e vefe keñveriet ouzin. Ma lavar ar marc'heg-mañ ar wirionez e vo pardonet d'ezañ

e gomzou, met a-hend-all e rankan beza veñjet evit ar vez emañ o klask teurel warnoun ».

Goure'hemenn a ra ar roue da C'hraeient mont da gerc'hat ar goantenn ma komze anezi. Met, siouaz ! e pe lec'h he c'havout ? En aner e ya ar marc'heg war ribl ar waz hag e red dre wenodennou kamm-digamm ar c'hoad, o c'hervel e vignonez d'en em ziskouez d'ezañ hag oc'h he aspedi da zont d'e skoazella. Ober a ra houmañ skouarn vouzar hag e chom diwar wel. En aner e c'houlenn an denjentil pardon diganti hag e tiskuilh d'ezi e pe stad divalo eo en em lakeet ma ne zeu ket d'e ziboania. Met didruez e chom en e geñver ha n'en em ziskouez ket.

Lakaat a ra ar roue prizonia ar marc'heg ; n'en do hemañ vad ebet da c'hedal eus e barz ha ne vo laosket da vont en e frankiz nemet p'en do kavet ar plac'h kaer en deus meulet dirak an holl. Soñjal a ra Graeient e vije bet gwelloc'h d'ezañ tevel p'edo ar mare, hag e c'houlenn termen digant ar priñs rak anat eo d'ezañ en deus graet eur fazi bras. Aon en deus da veza kollet e vuia-karet ha kement-se hen laka da grena evel eur bern deliou. Dellezet en deus beza kastizet kalet ha dizamant.

Meur a hini e-touesk an aotrouned a renk uhel a gemer truez outañ hag a zo mall warno o tont d'e frealzi. Ar roue, diouz e du, a ro d'ezañ termen eur bloaz da c'hortoz ar varnedigez. A-benn ar Pante-kost a zeu e kemenno d'e varoned, d'e wizien ha d'ar re a zo o perc'henna douar eus e berz en em voda adarre en e lez, evel boaz. Gant ar re a zo kred evitañ e vo digaset Graeient dirazo, hag ar vaouez en deus fougaset diwar he fenn a ranko dont ivez da heul.

Mar deo houmañ e gwirionez ar pezh a lavar ar marc'heg e vo roet d'ezañ e frankiz ha laosket da vale hag en do atao perz e madelez ar roue. Met a-

hend-all, pe ma ne zeufe ket ar goantenn da rei testi, e vefe barnet Graeient ha lakeet etre daouarn Witol evit beza kastizet.

Mantret hag eñkrezet-bras eo an denjentil o kuitaat lez ar priñs. Pignat a ra war gein e varc'h ken lijer hag e kerz etrezek an ostalidi e-lec'h m'en devoa graet e ziskenn. Ar c'henta tra a reas a voe gervel al lakez en devoa bet digant e vignonez. Met, kaer en deus hopal, e koll e boan ha ne gav ket ar mevel. Kreski a ra neuze e c'hlac'har hag e rann galon, n'en deus fiziañs ebet mui en e blanedenn hag e ped an Ankou da zont d'e ziboania.

E-unanik e-barz eur gambrig distro, e c'houlenn pardon digant e vuia-karet. He fedi a ra en an' Doue da zont da gomz outañ, met bepred e chom en itron gaer kriz ha didruez en e geñver. N'he gwelo ket araok eur bloaz ha n'en do skoazell ebet diganti nemet pa vo bet darbet d'ezañ beza barnet d'ar maro.

Ankeniet-bras eo ar marc'heg o veza na c'hell ket gwelout e vignonez, ha n'eo ket gouest da serri lagad ebet na noz na deiz. Petra a dalv d'ezañ beza chomet beo war-lerc'h eur seurt koll ? Abarz ma voe tremenet ar bloaz e oa bet ken gwanet an denjentil reuzeudik gant e c'hlac'har ha ken sempladet a gorf hag a galon, ma chome sabatuet e vignoned o klask gouzout penaos e c'helle talout.

Erfin, dont a reas an devez asinet evit ar vodadeg vras hag ar roue a gemennas d'ar re a oa dindan e c'halloud en em zastum en e lez, hep mank ebet. Kaset e vo Graeient di gant ar varc'heien a oa kred evitañ, hag ar roue a c'houlennas ouz an denjentil kablus : « E pe lec'h emañ ho mignonez ? » — « Aotrou », a respontas hemañ, « n'eo ket deuet ganin

ha, peogwir n'oun ket bet evit he c'havout, grit ac'hanoun ar pez a garoc'h ».

— Aotrou Graeent », eme ar roue, « komz a rajoc'h en eun doare gwall-zivalo pa zianzavjoc'h va baroned war zigarez dismegañsi ar rouanez. Pa yeoc'h eus a-dre va daouarn, ne zroukprezegoc'h mui diwarbenn maouez ebet ».

Hag oc'h en em drei war-du e wizen e kendalc'has evel-hen : « Aotrouned, ho pedi a ran da varn an den-mañ hep dalea pelloc'h. Anaout a rit ar c'homzou diseven ha feukus en deus distaget ebarz va lez, dirazoc'h holl. Nep a zrouk-komz eus va gwreg ne c'hell ket va c'harout na va servicha gant lealded. Gwir eo atao al lavar koz : *N'oc'h ket evit kaout fiziañs en hini a welit o kanna ho ki* ».

En em denna a reas an aotrouned vras en eur satall a-gostez. Eno ec'h azezjont hag e chomjont pell-amzer hep komz na ranna grik. Doaniet bras e oant o veza ma rankent barn eur marc'heg ken kalonek. Darn a lavar e oa bet kondaonet ganto d'ar maro ha darn-all n'o devoa c'hoaz lavaret netra hag edont o vont da gregi gant ar prosez, pa zeuas eur floc'h da gemenn d'ezo paouez gant o c'huzuliadeg.

« Aotrouned », emezañ, « el lez ez eus digouezet diou blac'h yaouank ken koant ma ne c'hellfe ket beza kavet koantoc'h ebarz ar rouantelez a-bez. Ret eo kaout fizians e talvezint d'ar marc'heg, mar plij gant Doue, hag e teuint a-benn da lakaat e zidamall ». A galon vat e c'hortoz tud al lez-varn m'en em gavo dirazo an diou blac'h-se, ken kaer e gwirionez ha gwisket ken brao-all. Bep a vlouzenn hir ha skañv, stardet en dro d'o dargreiz, a laka anat int korfet mistr ha dispar.

D'ar baotred-marchosi e roont o falafrezed da ziwall, goude beza lammet lijer d'an douar diwar o c'hein. Hag int goude, seder ha dinec'h, dirak ar

roue : « Aotrou », eme unan anezo, « plijet ganeoc'h hor selaou. Gourc'hemenn hon eus bet a-berz hor mestrez da zont betek ennoc'h d'ho pedi da baouez gant ar prosez ha d'arzaoi gant ar varnedigez. Dont a ray hon itron da c'houlenn ouzoc'h beza trugare-zus e-keñver Graeent, rak c'hoant he deus d'e ziboa-nia ».

Chifet-bras e voe ar rouanez pa glevas ar c'homzou-se, met n'he devoe ket amzer da ziskouez hec'h imor fall. Kerkent koulz lavarout e tigouezas er palez diou blac'h yaouank-all kalz koantoc'h c'hoaz eget an diou genta. Pedi a reont ar roue, mar plij gantañ, da zeport eun tammig hag e kemennont d'ezañ n'emañ ket o mestrez pell war o lerc'h. Na sellet e voe outo ! Ne oa ket an dudjentil evit tevel etrezo diwarbenn o gened a oa kalz en tu-all da hini ar rouanez.

Met p'en em gavas ar voudig war wel e voe eun abadenn-all. Oc'h he gwelout o tont e savas raktal an holl en o sav. He gened dispar, he dremm dudius, he daoulagad flour, he begig livrin hag he dalc'h seder ha drant, ne oa netra hag a c'helle beza keñveriet outo, hag estlammet bras e voe tud al lez.

Gwisket e oa kaer-meurbet hag he mantel ruz-glaou-mouk, fichet gant brouderez aour, a dalveze kement hag eur c'hastell da nebeuta. Petra a livrin ouspenn, nemet e oa he falafrez eul loen eus ar c'haera hag e talvezo an dipr hag ar sternachou a oa warnañ en tu-all da vil lur ?

Pa voe gouezet edo o tigouezout e yeas an holl emaez eus ar palez da ziambroug an itron dianvez. Souezet-bras e chomas ar varoned da sellout ouz eur goantenn ken disi. Dont a reas war gein he marc'h e-harz tron ar roue, ha den ne gavas abeg enni evit beza kredet ober eur seurt, tra. Diskenn a reas goude-ze hag e laoskas al loen da vont en e frankiz. Neu-

ze, gant eur vouez dudius hag hegarat e komzas seven ouz ar roue evel-hen :

« Aotrou, teurvezit, m'ho ped, teurel evez en c'homzou, ha c'houi ivez baroned ha tudjantil. Gouzout a rit perak oc'h en em vodet amañ. Karget oc'h da varn Graeent, ar marc'heg a gredas lavarout e soñj d'ar roue dirak an holl, da zeiz ar vodadeg vras warlene, pa ziskouezas hemañ e bried ha pa lavaras n'eus bet gwelet biskoaz maouez-all ebet par d'ezi.

« Ret eo anzav ne gomzas ket mat peogwir e lakeas droug da vont ennoc'h, aotrou roue. Met lavaret en deus ar wirionez o veza n'eus maouez ebet hag a c'hellfe beza keñveriet ouzin, evit ar gened davihana. Sellit ouzin, aotrouned, ha livirit ho soñj didroidell. Kredi a ran, goude m'en deus roet d'eoc'h an tu d'ober anaoudegez ganin, e tle Graeent beza kavet direbech hag e vefe mat d'ar roue beza trugarezus en e geñver ».

An holl dudjantil, a-unan, a zisklerias edo ar wirionez gant an itron hag e oa he flac'hed eun tamm mat kaeroc'h eget ar rouanez. Ar roue ivéz a yeas a-du ganto hag a embannas kerkent e oa Graeent didamall hag e roe d'ezañ e frankiz. Keit ha m'edod o wenna ar marc'heg e klaske hemañ an tu da vont da heul e vignonez hag, evit-se, e lakeas digas d'ezañ e varc'h gwenn kaer *Gadifer* (1).

Pa voe echu he c'hefridi ganti, e kimiadas an itron diouz ar roue, e pignas war gein he marc'h hag e yeas kuit gant he flac'hed. Treuzi a rejont kêr d'an

(1) Hervez ar varzoneg koz kavet gant Fréminville e oa deuet ar voutig da savetei Graeent p'edo ar bourreo o vont d'e zibenna. E ziframma a reas a-dre daouarn hemañ hag e reas d'ezañ pignat e-barz eur c'harr stlejet gant daou acrouant. D'ar c'hoad e voe kaset ganti hag eno e reas d'ezañ diskenn. Daoust d'ezi da veza deuet d'e savetei, n'he devoa ket pardonet d'ezañ evit kement-se, emezi, ha n'her c'hare ket mui. Mont a reas neuze kuit hag e steuzias e-touesk gwez ar c'hoad. Graeant, rannet e galon, a lammis war gein e varc'h *Gadifer* hag a redas war he lerc'h..

daou-lamm ruz ha kerkent e redas Graeent war o lerc'h en eur c'houlenn pardon digant e vignonez. Met houmañ ne responte grik hag a gendalc'he gant he hent hep teurel evez er pez a lavare d'ezi he servicher.

War-bouez kerzout epad pell-amzer, e treuzas ar voutig ar c'hoad hag e tigouezas dirak eur ster sklaer ha boull a oa hec'h eienenn ebarz eur waremm hag a ruilhe he doureier e-kreiz an dachenn goadet. Ober a reas d'he marc'h mont ebarz hag an denjantil, o font war e lerc'h, a falvezas d'ezañ ober heñvel. « Kerz kuit, Graeent », emezi, 'tec'h, rak sur out da veza beuzet ma klaskez treuzi ar ster-mañ ».

Ne selaouas ket an ali-se hag e reas d'e varc'h lamm ebarz an dour. Kerkent e voe goloet e benn hag e yeas d'ar goueled. A-vec'h e weled al liou eus an denjantil hag e loen e deon ar ster. Dont a reas an itron da gregi e lerenn kabestr ar jao hag e sachas Graeent war ar ribl. Eno her pedas a-nevez d'ober e venoz da chom hep dont war he lerc'h ha da bellaat diouti ma ne felle ket d'ezañ en em lakaat war var da goll e vuhez.

Goude beza lavaret ar c'homzou-se e krogas da dreuzi ar ster war gein he falafrez. Met Graeent ne voe ket evit gouzañv ar soñj da chom hep gwelout ken e vuia-karet hec'h en em daolas adarre ebarz an dour. Stlejet e voe gant ar gasenn hag e dreid a zeuas er-maez eus ar stleugou. Graet e vije bet gantañ paneve d'ar plac'hed yaouank a bedas o mestrez da gaout truez outañ.

« Itron », emezo, « en an' Doue, pardonit d'ho karedig ha bezit trugarezus en e geñver. Gwelout a rit emañ o vont da veuzi. Ra vo milliget an devez ma kenzjec'h outañ evit ar wech kenta ha ma ro-jec'h d'ezañ ho karantez ! Met, Doue ra viro, emañ sammel gant ar gasenn ha dizale e vo re-zivezat

mont d'e sikour. A ! pebez glac'har ma tigouez d'ezañ mervel ! Penaos a c'hell ho kalon chom ken didruez ? Itron, re-zihegar oc'h, bezit madelezus ; emañ ho mignon o veuzi, it d'e skoazella daoust d'an droug hoc'h eus outañ. En an' Doue, bezit trugarezus en e geñver ha pardonit d'ezañ e fazi ! »

Tizet e voe kalon an itron gant pedennou he flac'hed hag a-hend-all ne c'helle ket chom diseblant p'edo he servicher o vont da vervel. Diredek a reas eta da sikour Graelent ha, goude beza kroget ennañ, her c'hasas war c'hlan ar ster e-lec'h ne zaleas ket da zizempla. Neuze e voe graet d'ezañ cheñch dilhad hag, o veza m'en devoa anoued, e lakeas ar voudig he mantell en dro d'ezañ. Goude her c'hasas ganti d'al lec'h m'edo o chom hag ar Vretoned a lavar emañ eno atao.

Marc'h mat Graelent a gavas an tu da zont ermaez eus ar ster hag ankeniet bras e voe o chom hep kavout e vestr. Mont a reas da glask repu ebarz ar c'hoad ha ne voe ket evit diskuiza eno na noz na deiz. Skei a ree dibaouez ouz an douar gant e dreid ha ken kreñv e c'hriziñke ma voe klevet gant holl dud ar vro. Meur a hini hag o devoa graet ar soñj d'e baka ne voent ket evit tostaat outañ. Tec'hout a ree kuit kerkent ha ma wele eun den bennak, hag evel-se ne c'helljod ket dont a-benn d'e gabestra.

Hervez eur gredenn goz e teue bep bloaz war ribl ar ster da geñver an devez m'en devoa kollet e vestr hag, o veza n'her c'have ket, o tiskoueze e zoan hag e c'hlac'har en eur redek du-mañ ha du-hont, e-ser griziñkal gant nerz ha skei ouz an douar gant e dreid.

Chañsou Graelent, ar marc'heg kalonek a yeas da heul e vuia-karet, ha re e varc'h feal ha kaer-dispar e voe kanet e Breiz a-bez. Ganto e savas ar Vretoned eul lai reer anezañ LAI GRAELEN.

YANN AR GEVELL.

AN DOUR

Sonerez gant Boulbin
Geriou gant an Abad Ar Bars
Prizonidi er Stalag 1 A

Lento et espressivo

Sked holl e lintr an dour Lir zin ha di bre
der En eur vous ka - na flour 'kreiz
va cha - lon se der

1. Sked holl e lintr an dour
Lirzin ha dibreder
En eur vouskana flour
'Kreiz va c'halon seder
2. Sklinter e kan an dour
War e wele bili
Ha 'kreiz va c'halon gour
E tasked an dudi.
3. Evel an dour beson
Ha lintrus o vera
Eo graet va c'halon
Kan ha sked o para.
4. Siouaz d'in, an anken
A c'holo va c'halon
Sioul, takenn ha takenn
War an dour 'sav eon.
5. 'Vel an dour o splannaat
Pa vo deut ar maro
Em c'halon o sioulaat
Kan ha sked a bado.

PAJENN AR YEZ

Kemmaduriou kensonennou ar brezonek

(Kendalc'h) (1)

Er pezh a zo bet lavaret betek-hen diwar-benn ar c'hemmaduriou, n'eus dalc'het kont eus yezadur ebet ; hag ar re na anavezont ar brezoneg nemet dre al leoriou a zo eun tammig kollet marteze. Poent e ve diskouez an dalc'h a zo etre ar yezadur a c'hiz koz hag ar mennoziou nevez displeget amañ.

Hervez ar yezadur, ez eus pevar seurt kemmaduriou : dre c'houezadi, dre greñvaat, dre vlotaat, ha kemmaduriou kemmesket. E gwirionez, eus ar pevar seurt-se, n'eus nemet tri disheñvel, peogwir e vez ar c'hemmaduriou kemmesket, a-wechou dre greñvaat (da skouer : *o tont*) hag a-wechou dre vlotaat (d. s. : *o vont*).

Hervez ar pezh hon eus lavaret, n'eus nemet daou seurt kemmaduriou dizoubl : dre greñvaat ha dre vlotaat, a anvimp hiviziken, evit beza berr, kemmaduriou K (kreñvaat) ha kemmaduriou B (blotaat).

Perak renka ar c'hemmaduriou dre c'houezadi e-touez ar c'hemmaduriou K ha nann e-touez ar c'hemmaduriou B ? D'an dra-se eo bet respontet en eul leor bihan deveret eus ar studiadenñ-mañ, daoust ma n'oa ket houmañ peurskrivet (gwelit *La langue*

(1) *Sav.* niv. 26, 27, 28, 29.

bretonne et la linguistique moderne, dreist-holl p. 47-50), ha ne dalv ket ar boan eil-lavarout amañ ar pezh a zo bet displeget eno. Roomp evelato eun tammig diskleriadur ouspenn.

Ar c'hemmadur dre c'houezadi, evit *t*, eo e gwirionez *t-s*, chomet beo e meur a gornad, ha nann *t-z*, a zo eur c'hemmadur KB (krenvaat + blotaat). Hag ar c'hemmadur *t-s* e-unan a zo ivez evit eur c'hemmadur all kosoc'h, *t-ts*, deuet ennañ an *t* da goueza er strollad *ts*, evel an *t* e *yokwiniz* (eus *yod-gwiniz*, *yot-kwiniz*) ; en hevelep doare, *p-f* a zo evit *p-pf*, ha *k-x* evit *k-kx*.

Setu perak ne c'heller ket renka ar c'hemmadur *t-s* en hevelep roll gant ar c'hemmadur *d-z*, o lavarout e teu, en daou gemmadur, eur gensonenn-darz, pe stankus, da drei en eur gensonenn-c'houez, pe enkus. Eus *d* e tremener war eeun da *z*, dre vlotaat, met eus *t* ne dremener da *s* nemet dre *ts*, ar pezh a zo eur greñvaenn, evel emamp o vont da welout.

Eur gensonenn a greñva pa vez gwasket startoc'h an aer er genou : eur gensonenn a vlota pa laoskaer war an aer er genou. Evit ma vo gwasket startoc'h an aer er genou, e rank mont war gresk an nerz implijet gant ar c'homzer ; pa vez laoskaet war an aer ez a an nerz war ziskar.

Pa leverer *b*, e pign an aer eus ar skevent d'ar genou ; ha keit ha ma c'hell an aer pignat, en eur lakaat an diou gordenn-vouez da seni, e vez klevet *b*. Ma chomer re hir da lavarout *b* hep digeri ar muzellou (ouspenn eur segond), ar c'hordennou-mouez ne sonont mui, ha *b* a dro e *p*. Perak ? Setu : an aer pignet eus ar skevent a chom sac'het er genou. Hep dale e vez ken start, ken gwasket an aer er genou eget er skevent. Neuze an aer ne c'hell mui pignat, hag ar c'hordennou-mouez, na sonent nemet gant an aer o pignat, evel re eun delenn dindan ar

bizied, a rank chom a-sav, stok kloz an eil ouz eben, evel daou du eun doenn (rak henveloc'h int ouz goueliou eget ouz kordennou, hag an aer o tremen etrezo o-diou eo a laka o bevennou da grena, da seni).

Evel-se e tro *b* e *p* dre greñvaat, rak ma vez moustret kreñvoc'h war an aer er genou. En hevelep doare e tro *p* e *pf*, *t* e *ts*, ha *k* e *kx*.

Lakaaomp emamp o tistaga *p*. An aer ne c'hell mui pignat eus ar skevent d'ar genou, dre m'eo ken start warnañ war gorre ar c'hordennou-mouez, er genou, eget dindan, er skevent. Hogen, startaat a c'heller c'hoaz war an aer er genou, n'eo ket dre vounta eus ar skevent evel betek-hen, met dre galetaat an teod hag an dioujod. Hag an aer startaet warnañ er genou ne ziskenn ket en dro d'ar skevent, dalc'het m'eo a-sav gant an diou gordenn-vouez, a zo stok-ouz-stok evel daou gostez eun doenn, a ro hent, en eur seni, pa vez c'houezet warno eus an dindan, met a stank ivez an hent seul welloc'h ma vez pouezet warno diwar gorre.

Setu amañ unan eus an darvoudou pouezusa er vouezoniezh : pa vez stegnet an diou-gordenn-vouez, ma vez gwasket an aer er skevent, e sav d'ar genou en eur lakaat ar c'hordennou-mouez da seni ; met ma vez gwasket er genou, ne ziskenn ket d'ar skevent : en em starda outañ e-unan eo a ra, ha karga bihanoc'h plas.

Ha pa vez digoret ar muzellou evit eur *p* gwasket, araoek ma savo an aer eus ar skevent, e ranko an aer a zo er genou distarda betek dont da veza ker-laosk ha zoken laoskoc'hig eget an hini a zo er skevent, da hemañ da veza ar starta ha da bignat adarre abalamour da se, en eur lakaat ar c'hordennou-mouez da seni.

An aer a ya er-maez goude ma vez digoret ar genou, hag araoek ma stag ar c'hordennou-mouez da

seni a-nevez, a ra eun trouz disheñvel hervez ar gensonenn : war lerc'h *p* e klever *f*, *s* war lerc'h *t*, *ch* war lerc'h *c*, ha *x* war lerc'h *k*, da lavarout eo e klever *pf*, *ts*, *cch*, *kx* e lec'h *p*, *t*, *c*, *k*.

Hogen, e strolladou kensonennou evel *pf*, *ts*, ne glever ket koulz *p* ha *t* eget *f* hag *s*. Eur poent a zeu, pa lavar ar re goz *pf* ha *ts*, ne lavar mui ar vugale a vez o teski kaozeal nemet *f* ha *s*. Setu penaos eo deuet *he(s) tad* da veza *he tsad*, dre greñvaat, ha da c'houde-se *he sad*, muioc'h dre zievez ar skouarn eget dre leziregez an teod, hag erfin *he zad*, dre vlotaat.

Ma tro *b* e *p* dre greñvaat, eo sklaer e tro *p* e *b* dre vlotaat. Dre vlotaat ivez e tro *b* e *v*, rak ma ne deu mui an diou vuzell da steki an eil ouz eben ha da zerc'hel a-sav an aer a save eus ar skevent d'ar genou : dre ma teu e vez lezet da vont er-maez. Eus ar skevent e vez bountet warnañ, met er genou ne vez mui harpet outañ, ar pez a c'houlenn nebeutoc'h a nerz eget ma vije bountet eus eur penn hag harpet eus ar penn all.

Dre greñvaat e tro *ff* ha *v* en *f* (1). Evit *f* e rank beza kaletoc'h ar vuzell a stok ouz an dent, hag an aer a sut kreñvoc'h etre ar vuzell en traoñ hag an dent war-laez eget na ra evit *ff* nag evit *v*.

Dre greñvaat e tro *r* e *rr*, pe, ar pez a zo heñvel, *rr* a dro e *r* dre vlotaat. Evit *r* distaget gant beg an teod, ne dosta an teod nemet eur wech ouz ar staoñ : evit *rr* e tosta diou wech, hag alies teir e derou ar ger.

Roet hon eus evel-se eur skouer evit pep rummad

(1) Meur a hini o deus lavaret d'in e vije bet gwelloc'h kemer *f* evit *f* blot, hag *ff* evit *f* kreñv, hervez skouer ar c'hembraeg, hag en despet d'ar brezoneg krenn. Anzao a rankan bremañ e vije bet fraesoc'h an traoù evel-se, da vont gant *ll* hag *l*, h. a. Ar re a implijo ar studiaden-mañ evit ober skol a ve mat d'ezo kemma evel-se. Amañ eo ret kenderc'hel evel m'eo bet deraouet.

kensonennou, hag ar pezh a zo gwir evit ar skouer a zo gwir evit ar rummâd a-bez.

Lakaaomp evez e c'hell *d* blotaat, n'eo ket hepken e *z*, met ivez e *r* distaget gant beg an teod, ha zoken e *l* e yezou a zo. E kornadou a Vro-Wened e leverer *da rorn*, *daou ren*, evit *da zorn*, *daou zen* ; e Leon e leverer *hirio* evit *hizio*, *dervi* evit *dezvi*. Eun *d* a zo mammenn da *z* hag *r* e geriou-se.

Eur c'hemmadur all, souezus evit lod, a vez kavet e Bro-Wened, diouz kostez Langidig, hag e meur a lec'h all. Evit ar c'hemener e leveront *er yemener*. *Er yemener* a zo da *va zad* ar pezh m'eo ar *chemener* (Skaer) da *va sad* ; bez' ez eus ennañ eur c'hemmadur KB (*c-ch*, ha *ch-y* e lec'h *ch-j*) ; ar *ch* kemmet eus *c* a vez alies tostoc'h ouz *ch* an alamaneg *ich* eget ouz hini ar galleg *niche* ; ha kentoc'h e vlota e *y* eget e *j*, abalamour n'eo ar *y* nemet ar *ch-se* moueziet.

E-touez ar c'hensonennou blot, *h* eo ar gwana. Alies ez a da get, evel e n'hellan ket evit ne c'hellan ket. Araok mont da get, ar pezh a zigouez ganto, *v* ha *z* a dremen ivez dre *h* ; gwelit, e Leon, *an dra-ze*, pe *an dra-he*, pe *an dra-e* ; hag e Kerne, *da vont*, pe *da hont*, pe *d'ont* (disheñvel diouz *dont*). An *h* gwanaet eus *v*, gwanaet e-unan eus *m*, a c'hell kreñvaat e *x*, ar pezh a ra eur c'hemmadur BBK, (*m-v*) + (*v-h*) + (*h-x*), evel er frazenn-mañ : 'mañ 'n dud c'hont kuit (emañ an dud o vont kuit). Met aliesoc'h e klevet mañ 'n dud 'font kuit (BK).

Gwelet hon eus *penaos* e teu ar c'hensonennou da greñvaat pe da vlotaat. Gwelomp bremañ *perak* e teuont da ober al labour-se, da lavarout eo peur ha

perak e vezont distaget gant muioc'h pe nebeutoc'h a nerz.

Setu amañ ar reolenn vras : eur gensonenn etre diou vogalenn a vez blotaet ; eur gensonenn war-lerc'h eur gensonenn all a vez kreñvaet. Da lavarout eo, eur vogalenn a vlota ar gensonenn war-lerc'h, hag eur gensonenn a greñva ar gensonenn all a zeu d'he heul.

Kement-se n'eo ket souezus. Evit ar vogalenn e vez digor ar genou, ha laosk an aer ennañ. Evit ar gensonenn, e vez ar genou serret pe demserret, ha dre-se startoc'h an aer ennañ eget evit ar vogalenn. Ha kensonenn war-lerc'h kensonenn ne c'hell nemet kreski c'hoaz startadur an aer er genou. Setu perak, er strolladou kensonennou, an eil eo a vez kreñvaet, diwar goust ar genta, hag alies betek « debri », ar genta, rak houmañ a gouez peurvuia.

Koulskoude, an holl gensonennou n'o deus ket an hevelep levezon war ar gensonenn war-lerc'h, ha ne vezont ket levezonet en hevelep doare pa vezont da eil. Ret eo ober an diforc'h etre :

a) *kensonennou stankus*, a vez sac'het net an hent ganto d'an aer evit mont er-maez eus ar genou ; evel-se *p*, *t*, *c*, *k*, *b*, *d*, *g'*, *g*.

b) *kensonennou enkus*, ne reont nemet enka pe strisaat an hent, e-lec'h e stanka war net. Enkus eo an holl gensonennou all nemet an eiz meneget uhelloc'h. En o zouez eo rei eur renk disparti da *m*, *l*, *n*, *r*, o deus bet e meur a yez talvoudegez vogalennou.

E brezoneg, dreist-holl e gwenedeg, e kaver ivez eun *r* hag en deus talvoudegez eur vogalenn, evel e *brder*, skrivet *berder* pe *breder* (breuder), ha *rve*, skrivet *reve* (hervez).

Ar c'hensonennou stankus a zo troetoc'h da greñvaat, e pep giz. Met, e-touez ar c'hensonennou enkus, ar re voueziet, ha dreist-holl *l*, *m*, *n*, *r*, hag a zo

koulz lavaret en hanter an hent etre ar c'hensonennou stankus hag ar vogalennou, a vez gwelet gwech o vlo-taat ha gwech o kreñvaat ar gensonenn war-lerc'h.

En amzer ma voe ganet ar c'hemmaduriou er yez, ar reolenn-mañ a oa mestr, dre vras : *pa echue ar ger gant eur vogalenn, kensonenn genta ar ger war-lerc'h a veze blotaet*. Met an holl a oar e teu ar gerioù da uza dre al lost. Hag, evel-se, kalz gerioù o doa gwechall eur gensonenn d'ar fin o deus hizio eur vogalenn, ha kalz re all o doa eur vogalenn o deus hizio eur gensonenn. Setu distreset net ar c'hemmaduriou. Roomp skouerioù da welout :

Dre al latin e teu d'eomp *iliz* eur ar gresianeg *ecclesia*. Gwregel eo ar ger, evel e latin hag e gresianeg, ha gant eur vogalenn ec'h echue ivez gwechall goz e brezoneg. Hervez ar reolenn meneget uheloc'h, e veze lavaret eun dra bennak evel **eun iliza gaer*, **eun iliza vrao*. Gant red ar c'hantvedou, ar vogalenn-dibenn a gouezas. Penaos ober ar c'hemmadur hiviziken ? E meur a c'hiz e oa tu d'hen ober : pe dilezel ar c'hemmadur koz evit unan nevez, pe bernia ar c'hemmadur nevez war an hini koz. Bernia ar c'hemmaduriou eo a ra an dud peurliesha, ha setu perak e leveront :

a) *eun ilis kaer*, gant ar c'hemmadur B (*k-g*) hag an hini K (*g-k*) war vern, daoust ma teuont d'en em zispenn, ar pezh a anvimp hiviziken BKO, da lavarout eo $B + K = \text{zero}$ (kemmadur ebet, da welout). Met *eun iliz gaer* a vez klevet ivez.

b) *eun ilis frao*, gant ar c'hemmadur B (*b-v*) hag an hini K (*v-f*) war vern, ha chomet war vern, ar pezh a anvimp BK2, da lavarout eo $B + K = 2$ gemmadur. Met *eun iliz vrao* a glever ivez.

Kemeromp bremañ ar ger *tri*, en doa gwechall ar gensonenn-dibenn *-s*, evel al latin *tres*, ar gresianeg *treis*. Abalamour d'an *s*-se, **tris karr* a deue da veza

tri xarr. Hogen, en amzer ma koueze an *-a* en **iliza*, e koueze ivez an *-s* e **tris*. Penaos ober ar c'hemmadur hiviziken ? E meur a c'hiz : pe derc'hel d'an hini koz er memes tra, pe bernia an hini nevez war an hini koz, pe ober an hini nevez hepken. An teir c'hiz a gaver dre Vreiz-Izel, ha zoken eur bedervet : distaget e vez *tri xarr* (K), *tri harr* (KB), *tri garr* (B), ha zoken *tri karr* (O, pe kemmadur ebet, e meur a lec'h a Vro-Wened).

Evit kompren ar c'hemmaduriou, n'eo ket awalc'h eta gouzout lezennoù ar vouezionez, ret eo ivez gouzout istor ar yez. Ret eo zoken gouzout istor yezou all, indo-europek avat, evit divinout eun dra bennak eus stumm ar brezoneg en eun amzer ha ne chomet ebet anezañ. Eur skouer hepken : perak e vlo-ta kensonenn an ano-gwan war-lerc'h unander an ano gwregel, ha kensonenn an ano gwregel war-lerc'h ar ger-mell, evel en *eur gador vihan* ? Abalamour ma echue e brezoneg koz, evel e latin hag e gresianeg, kalz eus ar gerioù gwregel dre *-a* ; gwelit, e latin, troidigez hor strollad gerioù : *una cathedra parva*. Met kalz eus ar gerioù gourel a echue dre *-s* ; gwelit *unus canis*, *eur c'hi*. Ar ger-mell e brezoneg hizio a zo an hevelep hini evit an diou reiz : *eur*. Met ar c'hemmadur war e lerc'h a vez graet atao evel daou vil bloaz a zo marteze, daoust m'eus kalz ouspenn mil bloaz abaoe m'eo kouezet an dibenn *-a* evit ar gwregel, hag an dibenn *-os* evit ar gourel.

Perak c'hoaz e vez graet ar c'hemmadur B evit liester gourel an anoioù tud : *ar baotred vat* dirak *ar paotr mat* ? Ma 'z edo an unander en *-os* gwechall, e oa al liester marteze en *-i*, evel e latin evit an anoioù en *-us*, *dominus*, *domini*.

Setu perak, evit kompren lezennoù ar c'hemmaduriou, eo ret ober an diforc'h etre :

1. Al lezennoù mouezoniezh a ya ouz ar yez er stad m'emañ bremañ. Distaga *ilīs frao* evit *iliz vrao*, *desji* pe *defi* evit *dezvi*, a zo hervez stad ar yez en deiz hizio. Met ar pep brasa eus ar c'hemmaduriou-se ne vezont ket skrivet. An doare-skriva, e pep yez, a vez atao kantvedou war-lerc'h an distagadur. Ar c'hemmaduriou a skrivomp, ha pa vent implijet c'hoaz, eo ar re a yae ouz stad ar yez kantvedou a zo, ha na soñje den o skriva an amzer-se.

2. Al lezennoù mouezoniezh a yae ouz stad ar yez en eun amzer hag a chom skridou anezañ. E krenn-vrezoneg e veze skrivet *hoz breur* evit *ho preur*, *ez deuy* evit *e teui*. Ar gensonenn gouezet eo he deus digaset ar c'hemmadur a skrivomp, abalamour d'an dra-mañ : pa skrived $z + b$ pe $z + d$, e tistage an holl, koulz lavaret, $s + p$ hag $s + t$, evel ma tistagomp-ni *nosfez* pa lennomp *nozvez*, hep falvezout d'eomp hag hep gouzout d'eomp.

3. Al lezennoù mouezoniezh a yae ouz stad ar yez en eun amzer na chom test ebet anezañ, stad ha na c'hellomp e anaout nemet dre geñveria gant kenvervez ar yezou kar, al latin dreist-holl, a oa an dosta d'ar c'heltieg. Evel-se evit lezennoù ar c'hemmaduriou gant unander an anioù gwregel, liester gourel an anioù tud, ha meur a dra all.

Sklaer eo eta ne glot ket kalz eus ar c'hemmaduriou a reomp gant stad ar yez a gomzomp hizio, met gant stad an hini a veze komzet gwechall goz. Hag o veza m'eo dianavez-kaer d'ar bobl stad koz ar yez, ar pep brasa eus ar c'hemmaduriou ne vezont graet nemet dre voaz, pe dre heñvelidigezh. Rak-se e oa aes d'ar faziou en em sila er c'hemmaduriou, ha graet o deus. Meur a hini anezo ne glotont gant stad ebet biskoaz eus ar yez ; diwanet int bet dre heñvelidigezh, da lavarout eo, e gwirionezh, dre fazi ar gomzerien. Met kement-se a zigouez e pep yez, hag ar

yezou ne zeuont da veza, dre vras, nemet fraesoc'h hag aesoc'h. Eur skouer evit sklerijenna ar poent-mañ :

E galleg hizio e leverer *grand-grande*, *fort-forte*, evel *froid-froide*, *mort-morte*. Met ar galleg koz ne anaveze na *grande* na *forte*, rak m'oa *grand* ha *fort* gwregel ha gourel war eun dro (evel *grandis* ha *fortis* e latin), evel m'int c'hoaz e meur a ano-kêr hag en eun nebeut lavarennou : *Granville*, *Rochefort*, *grand messe*, *grand mère*, *grand route*. E latin, koulz hag e brezoneg hag en holl yezou, ec'h uze ar gerioù dre al lost : *grandis* ha *fortis* a zo deut da veza *grand* ha *fort*, e-pad ma teue *bonus* da veza *bon*. Met er gwregel *bona*, an *-a* ne goueze ket war net : trei a reas hepken en *-e*, na vez mui distaget hizio kennebeut, met a laka distaga c'hoaz ar gensonenn a zo en e raok. Ha diwezatoc'h, evit plega an holl anioù gwan dindan an hevelep reolenn ha reisaat ar yez, diwar skouer *bon-bonne*, ha dre heñvelidigezh, eo bet krouet *grand-grande*, *fort-forte*, a zo euzadennou en eur c'hiz, rak ma rofent da gredi e teveront eus stummou latin *grandus-granda*, *fortus-forta*, evel *bonus-bona*. Ma ne vije bet anavezet al latin nemet dre c'halleger ar c'hantvedou diweza (hag ar c'heltieg unvan n'eo anavezet nemet en eun doare evel-se), e vije bet tro da gredi e oa koulz latin *fortus-forta*, *grandus-granda* eget *bonus-bona*.

Evel-se ivez evit ar c'hemmaduriou e brezoneg. An holl anioù gwregel e brezoneg koz ne echuent ket dre *-a* en unander : kement-se a zo sur. Met hizio e vez graet ar c'hemmadur war o lec'h evel ma vijent bet holl dre *-a* gwechall ; hag an dra-se a zo deuet da veza ken reiz e brezoneg eget m'eo, e galleg, lavarout *une forte tête* e-lec'h *une fort tête*, a zo bet gwechall al lavarenn reiz nemeti.

Evel ma weler, eur yez a zo eun dra veo evel ar

bobl a gomz anezi, hag a cheñch evelti gant he rumadou, gwech war wellaat ha gwech war fallaat, evelti c'hoaz hag evel he sevenadur, rak n'eo nemet eul lodenn eus he sevenadur, dremm he sevenadur e gwirionez. Met amañ e tec'homp eun tammig diwar hon ero, rak talvoudegez sevenadurel ar c'hemmaduriou a zo dister awalc'h.

(da genderc'hel)

F. FALC'HUN.

*
* *

AN DORZ D'AR GÊR

Da R. H. em boa « Kinniget a greiz kalon » va leorig bihan « La langue bretonne et la linguistique moderne » (Librairie celtique, 108, Rue de Rennes, Paris 6^e). Gedet em eus pell ar respont. Deuet eo erfin (Gwalarn 158).

« Traou mat » a zo bet lavaret d'in : setaout kentoc'h : « ... kalz d'ober c'hoaz... Ret e vo pleustri ha pleustri... Studi ar soniou dreist-holl n'eo ket bet graet klok na resis betek-hen... ».

Kredit pe na rit, met me am eus lipet va mourrou diwar ar c'haol-se. Da oa d'in, pe chom hep.

Tañvit, mar plich, ar gaolenn-mañ : « War-lerc'h J. Cuillandre gwechall ha F. Kervella nevez 'zo, e tiskler F. Falc'hun ez eus muioc'h e kudenn ar c'hemmaduriou eget ma lavar ar yezaduriou boutin ». « War-lerc'h J. Cuillandre » a zo gwir. Lennet em eus bet, en *Annales de Bretagne*, eur studiadenn gant Cuillandre, embannet dindan eun ano all, diwarbenn kemmaduriou *l, n* hag *r* e Molenez, ma ne fazian

ket. A bouez bras, ha nevez, e oa ar studiadenn-se, hag anzao a ran n'em eus bet komprenet he friz nemet pell goude. Hogen, ar re o deus he lennet a lavar hag heulia a ran J. Cuillandre, daoust m'emaoun war e lerc'h.

« War-lerc'h F. Kervella » a zo... a re. E Gwalarn 140-143 (gwengolo-kerzu 1941), ez eus eur pennad talvoudus-meur diwarbenn ar c'hemmaduriou, gant Kervella. « Ne vezo mui gelllet komz eus kemmaduriou ar brezoneg hep e venegi », a zisklerie an Ao. Bachellery dirak e skolidi e Skol ar Studiou Uhel. Ha va sonj e oa ivez. Met d'an ampoent e oa ouspenn hanteret e Kêr-Vreiz va c'henteliou war ar c'hemmaduriou, eman SAV ouz o embann. « Ne oant ket embannet », a leverot d'in. A zo gwir. Met en *Etudes celtiques III*, kerzu 1938, p. 354-355, e komzen dija eus ar c'hemmaduriou berniet. Piou em raok en deus bet komzet a gemmaduriou berniet ? Ha piou eta « ne hanval ket anaout al labouriou graet er bloaveziou diweza war ar yezou... » keltiek ? F. Kervella, eun den didroidell, a zo bet ouz va gwelout n'eus ket a vloaz, hag a vezo souezet pa glevo e roer da entent da lennerien *Gwalarn* oun bet er skol gantan.

Setu echu evit an « traou mat ». « Traou fall a zo ivez koulskoude » :

1. « Diaes-tre eo da gompren, zoken d'ar yezourien, zoken d'ar soniadourien », ha dreist-holl d'ar re n'int nag an eil nag egile.

2. « Bernia a ra martezeadou an eil war egile, darn anezo gwan-tre, — an hini gwana moarvat an hini displeget e traon ar bajenn 24, hag a ra diazez ar gudenn, — en doare ma 'z eo savadur F. Falc'hun ken bresk hag eur c'hastell graet gant kartou ». R. H. en deus lennet dievez : ne oa gwir vartezead ebet er bajenn 24. Lavarout a raen : « La

démonstration sera présentée ailleurs ». Kavet e vo en niverenn-man eus SAV. Lennit ar pezh a lavaran eus ar c'hordennou-mouez, a zigor pa vez c'houezet warno eus an dindan, hag a serr klosoc'h pa vez gwasket an aer war o gorre. Kement-se a zo nevez-flamm er yezoniezh, met nann er vuhezoniezh. Ar re a oar saozneg a c'hell lenn war ar gudenn : « NEGUS, V.E. : « A hitherto undescribed function of the vocal cord », *Iour. Laryngol. and Otol.* January 1924 ; pe c'hoaz : NEGUS : « The mechanism of the larynx », Heinemann, London 1929 (528 p.). Danvez awalc'h a gavint eno evit diazeza start ar « martezead » ma teu d'e heul ar gudenn a-bez.

Ar re a gred n'oun ket « gouiziezh awalc'h war ar jedoniezh hag an naturoniezh da gas seurt labour da benn » a c'hell mont d'her goulenn digant kelennerien ar « Museum », e Paris, pe medisined vras an ospitaliou, Boucicaut pe Saint-Antoine da skouer, a vezan o c'houlenn sklerijenn hag aliou diganto. Bez' em eus ivez al leoriou gwella ha nevesa war ar gudenn, hag emañ o paouez prena, hizio 12 a viz here 1943, eul leor savet gant Jean Tarneaud, *Laryngite chronique et laryngopathies*, bloaveziezh eus 1944. Tamallit d'in goude-se emañ diwarlerc'h !

Piou a zo eta ouz torgenn e « gastell graet gant kartou » ? Ha piou « ne hañval ket beza gouiziezh-meurbet war gudennou yezoniezh 'zo » ? Ya, e gwirionezh, « sorc'hennou 'zo o deus poan o vervel ».

« Ret e vo kroueria meur a wech araok kavout an nebeut mein priziuz kuzet aman e-mesk an traez ». A c'hellfe beza gwir awalc'h, war nebeut. Ouspenn unan, mat e grouer, en deus lavaret d'in traou henvel. Met ar re a zo toull o hini, mont d'e zresa da genta.

« Eul labour, anat eo, graet gant eun den yaouank leun a youl vat ha dreist-holl leun a faltazi ». Setu

an diou linenn o deus plijet d'in e pennad R. H., na oa ket sur o klask hen ober. Meur a hini a rofe tenzoriou evit klevout rebech d'ezo ez int yaouank (eur c'hleñved pareüs), leun a youl vat (falloc'h a gaver sur !), ha dreist-holl leun a faltazi, dre ma welont dounnoc'h ha pelloc'h eget re all. Eur bennoz kalonek da R. H. evit seurt gerioù, ha... kontinuation vat » !

F. FALC'HUN.

Eveziadennoù berr diwar-benn ar yez lennek

Diazezet e tle beza war yez Leon a gendalc'h ar brezoneg krenn. Klokoc'h ha reisoc'h e teu ganti sonioù ar yez, an araogennoù, ar verbou ha stummadur ar frazennoù. An « unvanerien » a dleo studia ar steudad labourioù en em astenn eus Maner da Ernault hag a denn war eun dro da zibab ar gwella hentou d'al labour ha da greski keltiegezh ha reizted ar yez. Maner en deus urziet unan eus krafiou ar geltiegezh, ar c'hemmadurioù ; Gregor en deus studiet, a-gevret gant hor rannyezou, ar c'hembraeg ; Pelletter en deus diskouezet pouez an hent-labour istorek dre zastum ha studia ar skridoù krennvezonek ; Ar Gonideg, dre en em harpa war o labourioù, en deus displeget spis reolennoù ar yezadur ; Ernault en deus lakaet e ouiziegezh da beurglokaat an holl studioù-se ha diskouezet, gant D'Arbois de Jubainville ha Loth, an hent da heulia evit tostaat, dre ar gens-tudi, ar gwenedeg ouz ar yez unvan diazezet war yez

Leon. Seul well e heulier ar skoueriou hag ar rou-
denn-labouriou-se, seul dalvoudusoc'h e vo an « un-
vanerez » emeur o klask embreger bremañ.

A-bouez eo evezia ez eus er yez Leon komzet, er
stad m'emañ bremañ, traou da reiza pe da glokaat
e-keñver soniadurez, yezadur ha geriadur.

Soniadurez

1° An *h*, peuz-kollet gant yez Leon a dleer, der-
c'hel d'ezañ er yez unvan diwar skouer Tregeriz ha
Kerneviz. An *h* a zalc'h lec'h an *s* hen-geltiek ar peur-
liesa. Terri o gouenn d'ar geriou ha distresa o ferso-
nelez e vefe koll ar son hag an arouez-se.

2° Kemend-all a c'heller lavaret eus ar voga-
lennou dre ar fri ; a-bouez eo mirout ar re anezo a
zo dinaouet eus eun *m*, pe a-wechou eur *b*, eus an
hen-yez, evel, da skouer, er ger « teñval » a zo bet
keñveriet gant Henry (Dictionnaire etymologique du
breton) ouz ar sanskritieg « *tamas* » (teñvalijenn).
Eus ar re-se emañ ivez dibenn an derez uhela (-an)
en anoïou gwan, ar raganoïou « *d'in, ouzin ganin* »,
kenta gour an amzér da zont er verbou : « *livirin* »,
hag all. Amañ n'eus diaester ebet evit ar skrivagne-
rien. Luzietoc'h ha faziusoc'h eo kudenn ar soniou-
fri en anoïou-verb. Diaes e vo d'ar skrivagnerien di-
gemma etre verbou evel « *skrivan, pedin* » gant ar
son-fri ha re evel « *doura, c'hoarzin* » hep son-fri.
Eno e tleer lakaat evez, alia hep redia.

3° En *w* dreist-holl e kaver da reiza el leoneg. E
geriou 'zo e kouez an *w* : « *greg, grac'h* » e-lec'h
« *gweg, gwrac'h* » ; e geriou all e vez distreset en
ù ha *v* dirak e ha *i*. « Reolenn Troude » a zo bet sa-
vet evit dizarbenn an distresadur-se : skriva « *ou* »,
ar son a chom bepred hep beza distreset, mirout an
w dalc'hmat evit ar son a vez distreset. Dre reolenn
Troude e c'hounezer ne zegemerer ket an distresadur

er skritur reiz. Bremañ e vez torret bemdeiz reolenn
Troude gant ar skrivagnerien pa skrivont « *c'hwï,*
c'hwoant ».

4° Er ger « *piou* », ar son « *ou* » a zo reiz, o klota
gant ar c'hembraeg « *pwï* ». Argas an distresadur
« *piv* » na gaver nemet en eur rannyezig bennak.
Kemend-all evit « *diou* » (kembraeg « *dwy* »), hogen
e ranker amañ degemer an distresadur « *div* » el
lavarenn « *div eur* » e boaz voutin.

Evit ar son a zo bet anvet « diouweuziek », a dre-
men eus *v* da *o*, degemeret eo bet ez voutin gant ar
yez unvan ar stumm diazezet dre o (*maro*), hag
aotreet da skriva *v* diouz ret (*marv*).

5° Ar *z* leonek, a zalc'h lec'h eun *th* pe eun *dd*
kembraek, a zo lakaet en arvar gant an distresadur
c'h e-lec'h *z*. Heñvel ouz eur c'hleñved stagus e tenn
an distresadur-se d'en em astenn ha n'eus tu ebet
d'hen dizarbenn nemet dre dremen hep her skriva.
Gant-se, e tleer argas diouz ar skritur kement aroue-
ziadur a bouezfe da greski e dachenn hag e levezon
er yez unvan.

(da genderc'hel)

F. VALLEE

GERIOU NEBEUT ANAVEZET

Eur brezoneger eus Plonevez-Kerne en deus kaset
d'an aotrou Frañsez Vallee evit e Adc'heriadur (din-
dan ar wask e ti Basset) ar geriou-mañ e boaz en
e vroig :

1. *h'l* « gouenn, ganadur, mah pe diskeñnet eus,
diskibl eus », en doare-lavar : *eun den eus h'l Sant-*
Thomas « eun den diskredik » [Mat-tre ar ger-se a

zo anezañ e yezou keltiek tremor : kembraeg *hil*, iwerzoneg *sil* « offspring, issue, progeny, produce, emanation ». Diwarnañ ez eus e kembraeg *hilen* a bearing female, *hiliad* a producing, a generating *hiliant* issue, progeny, *hilio* to yield, to produce, to bring forth, *hiliogi* to render prolific, h.a. E brezoneg, ez eus anezañ er verb *dishilia*].

2. *trec'h-gouenn* (bugel) *trec'h* d'e gerent e-keñver korf pe e-keñver spered. Ar *bugel-mañ* a zo *trec'h d e ouenn*.

3. *Emañ al loar en he gloria mundi* da lavarout eo « en he c'hann ». A vez lavaret ouspenn eus ar gwis-kamant : *emañ an den se en e c'hloria mundi* da lavarout eo « en e sulieg ».

4. *brokus a gomzou* « helavar, fraez, distilhour ».

5. Er redadegou-kezeg e klevet *An ebeul-mañ* a zo *bet letret gant X... pe gant Z...* da lavarout eo e galleg *entraîné*.

KRENN-LAVARIOU

E lec'h ma vez tre ha lano
e c'hell pep den lakaat e ano.

Ar remm :
debri boued ha klemm.

Diouz he dent e vez goroet ar vuoc'h

Salver karantezus meurbed,
meur a blac'h yaouank ' zo dimeet,
ha c'hoaz ' ve dimeet meur a gant
ma ve graet holl ar re ' deus c'hoznt.

Dastumet gant Yan VRIANT.

MIZIOU DU

Gliz ha glao ; atao e tiver an dour.
Gleb an dilhad evel truilhou : torchou-listri.
Lagad lutik an heol a-dreñv ar c'hōumoul du ;
goulou-rousin ; goulou koar, war aoter an anaon.

*
* *

An deliou dizalc'h dindan an dervenn
o tarnij tro-dro, diehan, gant an derzienn,
hag o tec'hout gant tiz dreist d'an ti :
lizerou an dud paour d'an eneu pardonet.

*
* *

Reo-gwenn war leton ar wenodenn,
strakadeg sklaer va botou-ler war an hent bras.
Lagad an heol-goañv ' zo gwenn ha sec'h evel ar
[foenn ;
Reut ar skourn ; teo va mantell ; d'an holl « Nedeleg
[laouen » !

MABLERN.

BOUDADEO

Klevet hoc'h eus ano moarvat eus Boudadeo, ar baleer-bro kevrinus a veze kement a gaoz anezañ gwechall e Breiz e-pad ar beilhadegou. Setu penaos eo bet skeudennet d'in pa oan bugel gant va mamm goz. N'hellin ketsur a-walc'h displega d'eoc'h gant kement a vlaz he c'hontadenn, ha gwaz a-se evidoc'h, lennerien.

Soñj am eus, pa veze o vont da gregi gant he c'haoz ec'h hasten buan kemer eur skabell hag ec'h azezen en he c'hichen, digor frank va genou gant aon rak koll eur ger. Hag e kroge : « Va faotr bihan kaez, n'em eus gwelet biskoaz Boudadeo ha ne garfen ket e welout, met va zad avat en deus bet afer outañ. Eun nozvez e oa o tont diouz foar Sant Mikael, Brao ha sioul e oa an amzer, sioul ar maeziou, ken sioul ma sklintine trouz e votou war ar vein ; al loar a sklerijenne an hent evel ma vije an deiz, eun hent digenvez ha gouez meurbet ; tremenet em eus dre-zañ meur a wech : nag ostaleri na feurm tro-wardro, a zehou hag a gleiz geuniou ha gwaremmeier hepken. Da dad-you ne rae van evel just, boazet ma oa da veaji en noz ne vern dre belec'h ; mont a rae gant e hent, e sellou 'trezek an douar evel ma oa e stumm, e spered moarvat gant ar marc'hadou en doa graet, pa zigonezas gantañ sevel e zaoulagad. Hag heñ gwelout o kerzout dirazañ eun den mentel bras euzus, war e ziouskoaz eur vantell a ziskenne betek e dreid, eun tog kern uhel war e benn.

« Sell 'ta, eme va zad, setu amañ eun den gwisket

iskis avat. Eun divroad bennak, pe marteze eur paour kaez o klask e vara. Ingal 'zo, mont a ran d'ober eun tamm kaoz gantañ, berroc'h e kavin an amzer, gant ma ouezo ar brezoneg, rak n'oun ket re varrek war ar galleg ». Hag heñ o vuhanaat e baz ; pa oa digouezet en e gichen hag o toulla kaoz : « Brao eo bale fenoz ». An den ne respontas ket. « Marteze eo bouzar », a soñjas va zad. Neuze e sel-las outañ gwelloc'h. E zremm a oa goloet gant eur pez baro gwenn, e dal ledan-kenañ a oa krizet evel hini eun den koz-douar, e zaouarn ken treut ma we-led an askourn a-dreuz ar c'hroc'hen. Koulskoude eun dra bennak a oa en e zoareou, en e gerzed, hag a lakaas va zad da veza ar muia nec'het 'oa ne glevet ket trouz e baziou ; en e dreid e oa eur botou ler, hir ha ledan, savet o begou, hag a riskle war an hent evel bigi war eur stank. Goude eur pennad, va zad a adkrogas : « Pell ez it, Aotrou ? Marteze n'ouzo'h ket ar brezoneg ? Pas breton ?... » N'en doa ket echu, an den a zistroas e benn, hag a daolas eur sell warnañ, eur sell a sklusas ar gwad en e wazied, ken souezus 'oa an daoulagad bannet warnañ heñvel ouz daou eteo beo o lugerni ma sklerijennet an hent tro-dro. Buan e komprenas va zad ne oa ket e kompagnunez eun den kig ha gwad evelomp, hag e reas sin ar groaz. Goude eur pennad e welas e vuzellou o finval hag e klevas eur vouez doanius meurbet o lavarout : « Piou oun ? Kement-se a c'hoant ac'h eus eta da c'houzout... Me eo Boudadeo. N'az pezh ket aon ouzin, az pezh truez kentoc'h ! Abaoe triouec'h kant vloaz'zo e kerzan dre an hentou, dre ar parkeier, dre ar maeziou, dre ar mor zoken. Hep ehan ebet. Treuzi a ran broiou yen, broiou tomm, broiou pinvidik, broiou paour. Gwelout a ran tud a bep seurt liou, gwenn, du, melen. Bep seiz vloaz e ran

tro ar bed, bep seiz vloaz e tremenan e Breiz. Klevet ac'h eus ano ac'hanoun moarvat. Ya, dere'hel a ran da gerzout atao... hep harz... Va diouhar a vez skuiz ha n'hellan mui azeza ; naon am bez, ha n'hellan ket debri ; riou am bez hag arabat d'in tomma. N'hellan komz gant den... nemet eur wech ar bloaz e-pad dek munutenn. E diavaez ar pennadig amzerse, e kerzan evel eun den mut ha bouzar. Gouzañv a rankan an holl boaniou hep klemm ebet. A ! tristidigez !... Gouzout c'hoaz ouspenn ne varvin kammed !... A ! mervel, beza astennet en eun arched prenn dindan eur bez, beza echu d'in... na pebez eürusted ! Ha c'houi, tud ar bed hag a deu war an douar hag a gresk hag a zebr hag a c'hoarz hag a ouel hag a glemm, c'houi holl hag a gren dirak an Ankou, ne vezit ket pegen poanius e vefe ho puhez ma n'en em gavfe ket ar maro da rei d'ezi eun termen... »

Amañ Boudadeo a blegas e benn, ken sounn gantañ betek neuze, hag e vouez a oa ken klemmus ma teuas an dour war daoulagad va zad, ha ma ne c'hellas ket mirout da c'houlenn digantañ : « Petra a c'hellfen ober evidoc'h neuze, Bou... Aotrou ? »

— « Netra, va faotr, a respontas Boudadeo, netra siouaz. Den ebet war an douar n'eo gouest da zisamma ac'hanoun... » Ha goude beza tennet eun huandenn hir, e kendalc'has : « Te 'zo en em gavet war va hent e-pad an dek munutenn-se 'vez roet d'in, bep bloaz, da veza eun den evel ar re all. Gwelout a ran int erru boule'het mat dija. A-raok tec'hout, a-raok beza adarre e-pad eur bloavez all Boudadeo, an den na c'hell nag azeza, na gourvez, na kousket, na komz, na gouela, na c'hoarzin, an den n'eo na yaouank na koz, an den na varvo biken, ez an da ziskleria eun dra d'it, peogwir ec'h eus bet truez ouzin. An den am bez komzet gantañ e c'hellan rei

d'ezañ eur vruzunenn eus ar galloud bras am boa gwechall, heñ d'ober ganti hepken e-pad an hevelep dek munutenn er bloaveziou goude, betek e varo. Se-laou mat ac'hanoun ha sell ouz da vontr... Pet eur eo ?... eun eur nemet daou warn-ugent. Mat ! Etre hanternoz hanter hag eun eur nemet ugent, an dek a viz here er bloaveziou da zont, az po ar galloud da barea eun den klañv-maro ha da sila ar c'hleñved e korf eun den yac'h-pesk. Gra gantañ ar pezh a gari... » Ha Boudadeo a reas adarre eur glemmadenn ankenius, hag o sevel reut e benn e vuhanaas tamm ha tamm e gammedou, ken na oa ken va zad evit dere'hel d'e heulia.

« N'it ket ken buhan », a gredas koulskoude hopal warnañ daoust d'e nec'hamant. Boudadeo ne droas ket e benn. Deuet e oa da veza mut ha bouzar anevéz. An dek munutenn a oa tremenet. Eur pennad amzer e welas va zad anezañ c'hoaz o vont araozañ, met tamm-ha-tamm e teuzas er pellder hag heñ e-unan adarre war an hent, gwall drubuilhet e benn, me lavar d'it, gant ar pezh en doa gwelet ha klevet. An amzer a oa sioul, banne avel ebet, ne gleved tro-war-dro nemet groenn an hent o strakal dindan botou eur baleer-noz.

Pa oa digouezet va zad er gêr, kenta tra a reas eveljust e oa konta d'e wreg ar gejadenn en doa graet. « O, va Doue, » a lavaras va mamm, strafuilhet, « ha bremañ, petra 'ri ? »

Ha goude eur pennad, e kendalc'has, rak eur plac'h a-benn e oa : « Mat, gwella tra ac'h eus d'ober eomont warc'hoaz ar beure da gavout an Aotrou Person, ha konta d'ezañ da dro dres evel m'eo bet c'hoarvezet. Dreist-holl, n'ankounac'ha ket goulenn digantañ penaos e vo graet da vloaz d'ar poent-mañ e-pad an dek munutenn-se m'az po eur galloud bras ».

En deiz warlerc'h abred, va zad a yeas d'ar pres-

bital ; ne zisklerias avat da zen goude se, zoken d'am mamm, ar pezh a oa bet gourc'hemennet d'ezañ gant an Aotrou Person ; met war em eus klevet, er bloaveziou warlerc'h, ne vanke kammed da vont da goves ha da gomunia d'an dek a viz here ».

... Hag evel-se ec'h echue va mamm goz, o lezel va spered yaouank da ijina a bep seurt traou diwar-benn Boudadeo.

LAOUDREGER.

Envorennoù yaouankiz Taldir

Paouez a reomp da embann « Eñvorennoù yaouankiz Taldir », rak graet ez eus bet ganto eul levr a zeuio e-maez eus ar wask hep dale.

Chom a ra c'hoaz eur bern pennadoù dudius n'int ket bet embannet e SAV, en o zouez : *Kannaded Vreiz en Eisteddvod Kaerdiz, Ma zro en hanternoz Bro-Gembre, Buhez studierien 1900 e Roazon, Krouidigez Skol Veur ar Varzed, Kendalc'h etrekeltiek Iwerzon, Kendalc'h Kemperle, Ma amzer soudard, Pennrener ar Republik e Brest, Gorsedd Karnag, Bro goz ma zadou, h.a., h.a.*

Kavet e vo al levr da brena e ti « Armorica », e Keraez, el levr diou hag e ti SAV.

Ar Vleunvenn Lili

Andantino

The musical score is written on three staves. The first staff begins with a treble clef, a 6/8 time signature, and a key signature of one flat (B-flat). It contains a few notes and rests, ending with a dynamic marking of *mf*. The second staff continues the melody with more notes and rests, ending with a dynamic marking of *Me*. The third staff continues the melody, ending with a dynamic marking of *Dreist*. Below the staves, the lyrics are written in Breton.

AR PAOTR YAOUANK :

Me 'm eus eur fleurdelisenn diwanet er bod drez,
Dreist an holl verc'hed yaouank, me ho kar ma mestrez.

Ho kened hag ho furnez a blij da bep unan,
En ho kichen, ma mestrez, ne santan ket ma foan.

Berr e kavan an amzer 'n ho kichen, ma mestrez,
Na pa vefe eur bloavezh 'barz ar memes nozvez.

En ho kichen, ma mestrez a garan ken parfet,
Na pa ve tri de 'n unan, n'em be naon na sec'hed.

Deut ganin-me, ma mestrez, da vale er c'hoajou,
Da glevet an durzunell o furchal en deliou,

Da glevet al lapoused, pep hini gant e son,
Mil vad a ra d'am spered frealzi ma c'halon.

Deut ganin-me, ma mestrez, da vordig koant ar ster,
Da ziviz war ar yeot glas 'vit tremen hon amzer.

Da ziviz war ar yeot glas betek 'n eur a greizte,
'Benn ma veoc'h deut ac'hane, me 'm ho gouët ho toare.

Deut ganin-me, ma mestrez, da gemer ar c'hafe,
Pe da goania, er jardin, dindan eur bod lore.

Hag e kontin d'eo'h eno an anui, an tourmant
Ani eus soufret evidoc'h, feumelennig yaouank.

'Peus ket a soñj, ma mestrez, e oamp bet hon daou
E-barz kambr an arc'hant gwenn o tibab eur bizaou.

'Peus ket a soñj, ma mestrez, 'oañ bet ouz hoc'h ambroug
'Kichen tachenn ar vombard, gant aon ho piñe droug.

Hag o tistroi ac'hane, m'ho kwelas o ouela ;
Abaoc, ma mestrezig, ne ran na keuz na joa.

Sansipla marc'hadourez a zo war an douar
Ez eo hini ar merc'hed, ma mestrez, c'houi her goar.

N'eus ket pell-bras, ma mestrez, e oa d'in lavaret
Komz ouzin-me e tachenn ouzoc'h 'oa difennet.

Peotramant, ma rajec'h, 'vijec'h kas't da bell-bro,
A di ho yontr glac'haret kaset er-maez a vro,

'Vijec'h kaset d'eur c'havern, e kichennig ar mour.
Galvit ho muia-karet, mont sur 'ray d'ho sikour.

Me 'bromet hag hoc'h asur, p'oufen koll ma buhe,
'Barz peder eur warn-ugent m'ho tenno ac'hane.

N'eus na dour mor, na dour ster, na dour glao o redet
'Deus dalc'het mat d'o natur, evel m'hon eus-ni grêt,

N'eus na tuchenn roc'hellek, na mor, na meneziou.
Distroit en-dro, ma mestrez, ha dimezomp hon daou.

AR PLAC'H YAOUANK

Komzou ar baotred yaouank 'zo munut evel pell,
Pa soñjer an nebenta e yeont gant an avel.

(*Dastumet e Gozeg, gant Yeun ar GO*).

FENTIGELLOU

Talvoudegez labour ar re all

Yann Lousouarn, eus Botigao, kichen boure'h
Sant-Yann, a oa deut da zegas eur c'harrad avalou-
douar troc'h melen d'ar Gelveneg.

Priz-mat a oa war an avalou-douar. A-raok distrei
da Botigao gant eur mell chakodad mouneiz, hag o
veza ma oa c'hoaz uhel an heol, Yann Lousouarn a
oa aet d'ar beg, da sellout ouz ar mor hag ouz ar ba-
gou. Dao eo pourmen a-wechou e-giz ar re giz-kêr ;
ouñspenn ma rank al loeñ kaout amzer da zibri e
gerc'h.

Edo, dres, martoloded, nevez-degouezet diouz ar
mor, ha mellou botou-kenou en o zreid, o tougen o
feskerez d'an aod : paneradou brizili fresk-beo, ske-
dus o liou glas war o c'hein ha gwenn war o c'hof.

Sellout a rae al Lousouarn ouz ar bagou o c'hoari
bransigell war an dour, hag o toгна ouz mein ar
c'hal, izel, en traoñ dindan e dreid, pa daolas evez
ouz eur martolod, da vat war e zaoulin, o konta bo-
zadou brizili da deurel er banerou.

— Ya, 'vat, gast, a soñjas Yann. Ha ma kasfen
kaoteriad d'ar wreg ?

Stoui a reas ar muia ma c'hellas dreist spled
houarn ar c'hal.

— Hep, va den, a hopas Yann da baotr ar vag, pet
dousen brizili 'zo evit dek gwenneg ?

YOUENN DREZEN.

Ar marchigod hag ar vif

A-greiz m'edo an Aotrou kure o treuzi gwaremm
Roz-Markou, en eur zont eus ar Gerwenn, e-lec'h ma
oa bet o welout eun den klañv, e klevas ar c'hloc'h

o tintal eur vadiziant. Hastout a reas da gerzout rak deuet e oa soñj d'ezañ n'edo ket an Aotrou person er gêr hag e vijed war-c'hed anezañ evit kristena ar parrezian nevez-ganet. Pellik ec'h en em gave c'hoaz diouz ar vourc'h hag, en eur vont gant an hent, e lavare outañ e-unan e rankfe tud ar vadiziant gortoz eur c'hardeurig pe war-dro a-barz m'en em gavje en iliz. Hogen tud hor bro ne vez ket nemeur a brez warno morse ha pa voe ar beleg o vont e-biou ti ar c'hloc'her e welas an den-mañ, e kao e ostalidi (tarn), o tiskarga banneou da dad ar bugel, d'ar gompiri ha da wrac'h an holen. Edont da vat o paka an « drañje » e-ser gortoz an Aotrou kure...

Kerkent ha m'en devoe klevet ar c'hloc'h o son, e oa deuet Nou Segalen, ar marchigod, d'ar sakritiri. Gwiska a reas e sae ruz hag e surpiliz, evel kustum, hag e chomas da c'hortoz eur pennadig. Met inouet e voe buan o veza ne zeue den ebet war e dro hag, evit kavout berroc'h e amzer, e tigoras eur mell levr a oa eno war an daol hag ec'h en em lakaas da lenn...

Tomm-ruz a oa d'an Aotrou kure p'en em gavas er sakritiri ha souezet e chomas o welout ne oa den ebet enni ouz e c'hortoz. C'houez ar suilh, re-bar da hini karn rostet o flaeria, a oa eno hag a groge e toull ar c'houzoug. Eun tammig nec'hamant en devoe ar beleg da genta, met spontet krenn e voe da c'houde o kavout botou-koad ar marchigod war an douar, e-kichen troad an daol, hag ar mell levr digor bras warni. Eur grenienn ankenius a redas penn-dabenn e gorf hag a sklasas e wad. « Siouaz ! », emezañ outañ e-unan a-dreuz e zent, « lennet en deus Nou Segalen ar Vif ha sammet eo bet gant Paolig ! »

E gwirionez, Vif an Aotrou kure eo a oa war an daol hag, evel ma ouzoc'h, n'eus nemet ar re o deus gwerzet o ene d'an diaoul hag ar veleien a c'hell lenn eur seurt levr.

Ne gollas ket ar beleg e benn hag, e-lec'h chom d'hirvoudi ha da yari, e wiskas e surpiliz ha e lakaas eur stol en e gerc'henn. Raktal e krogas da « zilenn » war bajennou digor ar Vif, da lavarout eo da lenn war e giz, adalek ar poz diweza betek an hini kenta. Ne oa ket an Aotrou kure eun deskadour ha, nebeut amzer goude, ec'h en em gavas adarre ar marchigod e-barz ar sakritiri. Alvaonet-holl e oa ha rostet e vleo ha harvennou e zaoulagad.

Pa voe disaouzanet ar paotrig e c'houlennas ar beleg outañ : « Ac'hanta, Nou, petra a zo c'hoarvezet ganit hag eus pe lec'h emhout o tont evel-se ? »

— Feiz ! Aotrou kure », eme ar marchigod, « hir e kaven va amzer amañ va-unanik ouz ho kortoz hag e oan en em lakaet da lenn war ar mell levr a zo aze war an daol. A-vec'h em boe lennet eun nebeut poziou ma voen dibradet ac'hann, hep gouzout penaos na gant piou, ha taolet mell-divell war va eilpenn en eun toull du, eun tamm mat donoc'h eget an hini dona eus an holl buñsou. Neuze ec'h en em gavis, a-greiz holl, en eul lec'h spontus, en ifern moarvat. E-kreiz eul lennad tan e welen eur mell aotrou bras o vrocha ar re a oa eno gant eur forc'h ruz-tan. Eur bern diaoulou a yae hag a zeue en dro d'ezañ hag a vroude ivez, gant bep a forc'h, ar paour kêz eneo a oa barnet da leski en tantad euzus-se. Ne oa nemet c'houez soufr devet hag ivinou rostet, ha darbet e voe d'in mouga gant an afenn daonet-se. Ken tomm a oa eno ma suilhe va bleo war va fenn ha kulvennou va daoulagad. Dre eurvad evidon, ne badas ket re-hir an abadenn hag eur c'hras eo d'in beza deuet eus an toull spontus-se. »

— « Met », eme c'hoaz ar beleg, « piou ac'h eus gwelet en ifern ? »

— O feiz ! Aotrou kure, diês a-walc'h a vefe d'in o envel, met ne oa eno nemet beleien ha seurezed... »

GWAY AR YODIG.

ANOIOU-LEC'HIOU BREIZ-UHEL

Kendalc'h (1)

« Ret eo eur wech an amzer, mar fell d'eomp ne kouezfent ket en o foull, addressa ar savadurioù koz, ilizou ha chapelou, ha zoken adober tammou mat anezo. Evelse ivez-e choarvez gant anoïou-lec'hioù. Breiz : hanter-rivinet ez int e genou ar Bobl, disleberet, prest da vont d'eur bern mein distum. Dao eo d'imp adrei nerz ha lufr d'ezo. »

GWAZGWENN

(e Studi hag Ober, Nedeleg 1941.)

Mamennou

Dre vadelez an ao, Herri JOUIN, pennskrivagner e Dielleg Roazon, am eus bet meneg eus an *Dictionnaire toponymique d'Ille-et-Vilaine*, savet gant an ao. abad BOSSARD (Doue d'e bardono !) ha manet hep beza moulet gant an stad c'hall.

Bennoz Doue ivez d'an ao. DIHELLER eus an *Aodon-an-Hanternoz* hag en deus roet d'in aliou fur a-zivout meur a ano-lec'h diaes da drei e brezoneg.

Th. J.

Lillemer, D. ENEZVEUR (An) *Lillemuer, 1184 ; Insula Muer, XIIIe k. ; Insula Meur, XIV k. — Pa zeue ar mor beteg Dol, « Lillemeur » a oa eun ano reiz ha gwirion. S. o. kartenn al Lu hag e welot c'hoaz tornaod ar Grenn-Amzer tro-dro ar geunioù a-vremañ.*

(1) *Sav*, N. 27, 28, 29.

Orvault, N.	ORVEZ	<i>Ormedo-plebs, 849 ; Orsvaldum, 1038.</i>
Oust, st.	OD	<i>Ult, 834 ; Out, 1255.</i>
Pacé, R.	PAZIEG	<i>* Paciacus ; s. o. D. J.</i>
Paimbœuf, N.	PENBO	<i>Penbo, XIIe k. ; Penboef, 1216.</i>
Paimpont, S.M.	PENPONT	<i>Penpont, 1192 ; Paimpont, 1211 ; Panis pons (!) 1235.</i>
Pallet (Le), N.	PALEZ-B.U.	<i>* Palatitium, s. o. S. L.</i>
Pancé, R.	PANIZIEG	<i>Panzegó, IXe kd ; * Paniciacus ; s. o. D. J.</i>
Parcé, R.	PADRIZIEG	<i>* Patriciacus ; s. o. D. J.</i>
Parigné, R.	PARINIEG	<i>ec. de Parigné, 1213.</i>
Parthenay, R.	PARTENEG	<i>* Parthenacus, ano gresian hervez D. J. — Parteneio, 1256.</i>
Péaule, V.	PLQUEOL	<i>Pleaule, 1387 ; Ploeaule, Plaule, 1454. — S. B. St Eol a zo an hevelep sant a gaver e Dineol (Dineault e galleg).</i>
Peillac, V.	PAOLIEG-Gwened	<i>Poliac, 849 ; Poiliac, 867. — * Pauliacus, D. J.</i>
Pellerin (Le), N.	PIRC'HIRIN (Ar)	<i>S. M. de Peregrino, 1030 ; Peregrinum, 1065.</i>
Penthièvre, r.v.	PENTEUR	<i>senescallo Pentheurie, 1205.</i>
Pertre (Le), R.	PERZ (Ar B-)	<i>Pertum, XI k. ; Pertrum, XIIe kd. — * Petrarium, s. o. Le Perrier (bro-C'hall), D. J.</i>
Pipriac, S.M.	PIBERIEG	<i>Plebs Prispriac, 834 ; terra Prispriac, 882 ; Prispriac, 1107 ; Pripriac, 1386 ; Pibriac, 1717 ; Pipriac, 1713. — * Pipriacus.</i>
Piré, R.	PIRIEG	<i>Piriacus, 1030-1050.</i>
Piriac-s-Mer, N.	PENKIRIEG	<i>Plebs Keriac, 861 ; Penceriac, 867 ; Pen-Keriac, 1084 ; Pen-</i>

Plancoët, P.	PLENGOAD	<i>Kerac</i> , 1112 ; <i>Penheuriacum</i> , 1112 ; <i>Pereac</i> , 1287 ; <i>Pehe-reac</i> , XIV th kd. <i>Pezerac</i> , XV kd. <i>Pihiriac</i> , 1637.	<i>Plancoët</i> , 1220. — * <i>Plana-Coët</i> ; s. o. « Lillemer » hag « Escoublac » .	Plestan, P.	PLOUEZAN	<i>Plesten</i> , 1255. — <i>Plou-Estan</i> , S. B.
Planguenoual, P.	PLOUGONWAL	<i>Plogonoat</i> , 1138-1218 ; <i>Ploguenoal</i> , 1202. — S. B.		Pleucadeuc, V.	PLOUGADEG	S. B.
Pléchatel, R.	PLOUGASTEL (-B.U.)	<i>Ploucastellum</i> , 1040 ; <i>Plocastel</i> , 1147.		Pleugueneuc, S.M.	PLOUGONEG	<i>Plogonotc</i> , 1225 ; <i>Plogoneuc</i> , XIV k. ; <i>Plougueneuc</i> , 1516. — S. B.
Plédéliac, P.	PLOUDELIO	<i>Pledéliau</i> , 1219.		Pleumeleuc, S.M.	PLOUVAELEG	<i>Plomeloc</i> , 1122 ; <i>Plémelleuc</i> , 1376. — S. B.
Pleine-Fougères, D.	PLEN-FILGER	<i>Plana-Filix</i> , 1032 ; <i>Plana Filicaria</i> , XI k ; <i>Plana Filgeria</i> , 1086 ; <i>Plana Fulgeria</i> , 1186 ; <i>Plène-Fogère</i> , 1245.		Pleven, P.	PLOUEWIN	S. B.
Plélan-le-Grand, S.M.	PLOULANN-VEUR	<i>Vicaria Pluilan</i> , 843 ; <i>plebs Lan</i> 863 ; <i>Ploilan</i> , 1122 ; <i>Plelan</i> , 1187.		Ploërmel, S.M.	PLOUARZEL (-B. U.)	<i>Plebs Arthmael</i> , 835 ; <i>Plouarthmael</i> , 1160 ; <i>Plogarzmail</i> , 1267 ; <i>Ploermail</i> , 1273.
Plélan-le-Petit, S.M.	PLOULANN-VIHAN			Ploëuc, P.	PLOUEG (-B. U.)	<i>p. de Ploëc</i> , 1274.
Plélo, P.	PLOUELOU	<i>Plelou</i> , 1247.		Plouasne, S.M.	PLOUAN (-B. U.)	<i>St. Brioci de Ploasno</i> , 114... ha 1163.
Plémet, P.	PLOUVAEL	S. B.		Ploubalay, S.M.	PLOUVALE	S. B.
Plémy, P.	PLOUVIG	<i>Ploehmic</i> , XI th kd. pe XII th kd.		Plouguenast, P.	PLOUWINAZ	S. B.
Plénée-Jugon,	PLOUENEZ	<i>Pleneet</i> , 1231.		Plourhan, P.	PLOURWANT	S. B. — <i>Gourwant</i> , ano brudet en Istor Breiz.
Plerguer, D.	PLOUERGER	<i>Plo-argar</i> , 1181. — S. B.		Pluherlin, V.	PLOUHERNIN	<i>plebs Hoiernin</i> , IX th kd. — S.B.
Plerneuf, P.	PLOUELNEG	S. B.		Plumaudan, S.M.	PLOUVAELDAN	<i>Plomaldan</i> , 113... ; <i>Plumaudan</i> , 1215. — S. B.
Plesder, D.	PLOUEDER	<i>Pleeder</i> , 1251 ; <i>Pleder</i> , 1516. — S. B.		Plumaugat, S.M.	PLOUVAELGAT	S. B.
Plessala, P.	PLOUZAL (-B. U.)	<i>Ec. de Sala</i> . XI th k. — s. o. <i>Henansal</i> ; <i>sal</i> = kastell e geriadur Troude.		Plumieux, P.	PLOUVAEG	S. B.
Plessé, N.	PLOUZE (1)	<i>Plebs qui dicitur Sei</i> , 854 ; <i>C. quod dicitur Sei</i> , 903 ; <i>Plois-siacum</i> , 1062 ; <i>Plesseit</i> , XIII th k.		Pocé-les-Bois, R.	POZIEG	* <i>Pauciacus</i> ; s. o. D. J.
Plessix-Balisson (Le), S.M.	PLESIZ-BALUZON	<i>Gaufridus Baluçon, dominus de Plessiaco Raheili</i> ; G. B. del		Poilley-le-Léonais, R.	PAOLIEG-ROAZON	<i>Pollei</i> , X th kd. — * <i>Pauliacus</i> , D. J.
				Poligné, R.	PAOLINIEG	<i>Poliniaco</i> , 1089. — * <i>Pauliniacus</i> , D. J.
				Pontchâteau, N.	PONT-AR-C'HASTELL	In ^o castello de Ponte, XI th kd ; (2) <i>Ec. de Ponte Castelli</i> , 1096.

Porhoët , r.v.	POURC'HOAD	<i>Pourehoit, Porhoit</i> , XII ^{et} k.
Pordic , P.	PORZIG	F. V.
Port-Mer , k. e Konkaven	PORZMEUR	<i>Le Portzmeur</i> , 1030.
Pornic , N.	PORNIZ	<i>Castrum Porsniti</i> , XI ^{et} kd ; <i>Pornit</i> , 1030 ; <i>Porsnith</i> , 1187 ; <i>Pornis</i> , 1487.
Poudouvre , r.v.	POUDOUR	<i>Poudour</i> , XI ^{et} k ; <i>Podovria</i> , XI k. — ha neket « Pou-daou- dour », evel ma lavare A. L.
Pouillé , N.	PAOLIEG-NAONED	<i>Pouillé</i> , 1287.
Poulet , r.v.	POUALED	<i>Pou-Aleth</i> , VIII ^{et} kd ; <i>Poualet</i> , 1032 ; <i>Poulet</i> , 1423.
Pouliguen (Le), N.	POULGWENN	<i>Poulgwenn</i> , 1476.
Poutrocoët , r.v.	POUTREKOAD	<i>Pagus trans sylvam</i> , L. — <i>In pago placato qui transilva dicebatur</i> , VI ^{et} k. ; <i>Poutre- coët</i> , 833.
Princé , R.	PRIZIEG	<i>Ec. de Prisciaco</i> , 1197 ; <i>Prinsé</i> , 1530.
Prinquiau , N.	PREVENKER	<i>Prehinquel</i> , 1090 ; <i>Prevenquer</i> , 1115. — * <i>Pervencaria</i> , s. o. A. L.
Québriac , S.M.	KAVORIEG	<i>Kibriaco</i> , 1133 ; <i>Quebriach</i> , 1183 ; <i>Cabriac</i> , 1381. — * <i>Ca- buriacus</i> , D. J. ; s. o. an ano-den « Le Cavorzin » a zeu eus * <i>Caburodonon</i> , M.M.
Quédillac , S.M.	KAZILIEG	<i>Kidillac</i> , 1008-1024 ; <i>Cadilhac</i> , 1381. — * <i>Catulliacus</i> , D. J.
Quelneuc , V.	KELENNEG-war-Av.	L.
Questembert , V.	KESTENBERZ (3)	<i>Kaistemberth</i> , 1160 ; <i>Questel- berz</i> , 1387 ; <i>Questenlbertz</i> , 1482 ; <i>Questembert</i> , XV ^{et} k.

Quévert , S.M.	KEVEUR	<i>Quever</i> , XII k. — S. o. (Le) Quiou.
Quilly , N.	KILLIG	<i>Quillie</i> , 1189. — H. v. « brous- koad », <i>Chr.</i>
Quineleu , f. Roazon	KELENNEG (-Roazon)	<i>Queneloc</i> , 1271 ; <i>Quineleuc</i> , 1456.
Quintin , P.	KINTIN	<i>Quintin</i> , 1202. — * <i>Quintinus</i> (<i>fundus</i>), s. o. A. L.
Quintenic , P.	KINTINIZ	<i>Quintenit</i> , 1235.
Quiou (Le), S.M.	KEOU	<i>Ste Marie de Caihou</i> , XII ^{et} k. — S. o. St. Keo, S. B.
Radenac , V.	RAZENEG	« Radenac » n'eo ket <i>Radeneç</i> , menneget gant Loth er <i>Chr.</i> Hemañ eo « Monstoirac » e Breiz Izel ; anvet e oa <i>Mous- ter-Radennac</i> e 1387 ha <i>Mous- ter en Radeneç</i> e 1182 ha 1202. — Sellit ouz M.L.B., p. 25, evit Razeneg ; dont a ra eus an hevelep mammenn c'her, eun ano-den eo, avat, rak e kaver <i>Ratinia ingenua</i> war eun enskrivadur galia- nek eus Italia. Loth a lavar krenn ha krak : « Mar vije bet klevet gant ar Vrezoned ha distaget gant o c'henou, Radenac a vije deuet da veza <i>Razeneg</i> ».
Rance , st.	RENZ	<i>Renc. Rinctus</i> , IX ^{et} k. ; <i>Rentie</i> , XII ^{et} k. — * <i>Rinctios</i> .
Rannée , R.	RANNEG-ar-C'hoad	<i>Radenix</i> , 1150 ; <i>Redenia</i> , 1188 ; <i>Raenia</i> , 1180 ; <i>Ranée</i> , 1313 ; s.o. Renac.
Redon , V.	REDON	<i>Roton</i> , 832 ; <i>Rothon</i> , 1089 ; <i>Rothonum</i> , 1100 ; <i>Rothenum</i> , 1149 ; <i>Regidonum</i> (1), XVI ^{et} k.
Réminiac , St-M.	RUMINIEG	<i>Ruminiac</i> , 856.

Renac, V.	RANNEG-war-Wilen	<i>Ranhac</i> , 832 ; <i>Rannac</i> , 850 ; Marteze an hevelep ano dindan eur furm strisaet eget Radenac ha Rêdéné ; s. o. <i>Radenix</i> evit Rannée a zo ar furm romanekaet rik eus <i>Rannac</i> .
Retiers, R.	RESTER	<i>Reester</i> , 868 ; <i>Rester</i> , 871 ; <i>Resters</i> , 1201 ; <i>Restiers</i> , 1240 ; <i>Resteria</i> , 1516 ; <i>Resteriae</i> , 1571. — Loth a lavar er <i>Chr.</i> p. 228 : « <i>Rest</i> — a vez kavet e kalz anoiou-kêriadennou. Stêr ar ger-se n'eo ket sklaer. Hag e vefe eun amprest germanek ? s.o. alamaneg uhel <i>restis</i> , diskui, ehan... Arabat ankounac'haat ma chomas bagadou ar Franked e Gwened beteg hanter an IX th k. Ganto eo diskleriet amprest ar gêr <i>hanaf</i> ha geriou all. Roomp da c'houzout ma vez merket <i>restis</i> e levr Ducange evit « hedhent ». — Rester B. U. a oa eur c'hreñvlec'h e mare ar roue Salaün.
Retz, r.v.	RAEZ (Bro-)	<i>Raes</i> , war eun diell bloaziet 1160 a c'hell beza adskrivet kentoc'h e XIII th k. — G.B.
Rézé, N.	RAZIED	<i>Ratiatica civitas</i> , 511 ; <i>Ratiatensis vicus</i> , VI th k. ; <i>Raciate</i> , mounreiz amzer merovel ; <i>Raciatius portus</i> , IX th k. ; <i>Razais</i> , 1104 ; <i>Reziacum</i> , 1150 ; <i>Rezay</i> , 1431 ; (Diell al Loar-Izela embannet gant Quilgars).
Rheu (Le), R.	REUZ-Bihan	<i>J. de Rodo</i> , 1279 ; <i>Le Rou</i> , 1388 ; <i>La parouesse du Ru</i> , 1539. — S.o. « Rieux ».
Riaillé, N.	RIELLEG	<i>Rialleium</i> , 1141.
Rieux, V.	REUZ-Meur	<i>Reus</i> , 862 ; <i>Reux</i> , 1281 ; <i>Riez</i> ,

Rimou, R.	RUMOL	1421. — * <i>Rivus</i> , hervez A.L. s. ivez ouz * <i>Duretia</i> . <i>Rimau</i> , 550 ; <i>Rimo</i> , 1123 ; <i>Rimol</i> , 1163 ; <i>Rimou</i> , 1190 ; <i>Rymou</i> , XVI th k. S. o. St Rimault, A.L., * <i>Rumoldus</i> .
Rochefort-en-Terre, V.	ROC'H-Kreñv (Ar)	Eh anoiou-lec'hioù « roche » a dalv kement ha « kreñvlec'h » (A.L.)
Roche-Coyon (La), P.	ROC'H-Woien (Ar)	An ano koz eus ar « Fort La Latte » eo. — L. <i>Romaniaca ecclesia</i> , XI th k. <i>Remasiliz</i> , 1060 ; <i>Remazil</i> , 1142.
Romagné, R.	ROMANIEG	
Romazy, R.	REMAZIL	
Romilié, S.M.	ROMILIEG	<i>Romeliaco</i> , 1152 ; * <i>Romuliacus</i> , D.J. s.o. S.B.
Rothéneuf, S.M.	ROZENEG	
Rougé, N.	RUVIEG (Naoned)	<i>Rubiensis condita</i> , IX k. <i>Rubi-giacum</i> , XII th k.
Roz-Landrieux, D.	Roz-Lanrieg	<i>Ros Landrioc</i> , 1250 ; <i>Ros Landrieuc</i> , 1429 ; s.o. <i>Laurieg</i> (B.I.)
Roz-sur-Couesnon, D.	Roz-war-Vor	<i>Raux</i> , VII th k. ; <i>Roz super Coysnon</i> , 1231.
Ruffiac, S.M.	RUVIEG (Bihan)	* <i>Ruffiacus</i>
Ruffigné, N.	RUVINIEG	* <i>Ruffiniacus</i>
Saillé, N.	SALIEG	<i>Saliacum</i> , 971.
Sains, D.	SENT (-en-Arvor)	<i>p. de Sainz</i> , XI k. ; e. de <i>Santis</i> , XIV k.
Saulnières, R.	SALNIER	<i>Salneriae</i> , 1060 ; <i>p. de Saunerus</i> , 1240. — * <i>Salinaria</i> .
Savenay, N.	SAVENNEG (4)	<i>Savannacum</i> , 848 ; <i>Savinicum</i> , 1060 ; <i>Savenayum</i> , 1201.
Sel (Le), R.	SAL (Ar)	... de <i>Sello</i> , XIII — XVI th k.
Semnon	SAMNUN	<i>Samnun</i> , IX th k.

Sens, R.	HOEN	* <i>Senonis</i> , s.o. A. L. Ar S hengel-tiek a zeu da H e brezo-neg a-vremañ ; an E hir da OE, OA (M.M.).
Servon, R.	SEVREN	S.o. Seyron (Rann-vro Paris) a oa anvet <i>Ceprenus</i> e 1096. — * <i>Severennus</i> , D.J.
Sévignac, P.	SEVINIEG	<i>Seminiac</i> , IX th k.
Sion, N.	HEZIN	<i>Se-dunon</i> , s.o. Sion (Helvetia), A.L.
Sillon (ledenez S.M.)	TALAR (St-Malou)	Eul lec'h e-kichen al ledenez-se a zo anvet c'hoaz « Talar » e galleg. — L.
Sillon-de-Bretagne,	TALAR (-Breiz)	
Sèvre (Nantaise), st.	SAER	<i>Separa</i> , 1149 ; <i>Sevria</i> , XII th k. — * <i>Savara</i> .
Sixt, V.	SIZ (5)	<i>plebs Siz</i> , 834, 842, 852 ; <i>pl. sancti Sixti martiris</i> , 879, 1037.
Soudan, N.	SOLZON	<i>Solzon</i> , XI th k. ; <i>Solzen</i> , 1069.
Sougéal, D.	SOLGAL	<i>E. de Solo Gallo</i> , XI th k. — s.o.

(da gander'chel)
T. JEUSSET.

NOTENNOU

(1) Ha ne vefe « Plessé » nemet eur « Plessix gallek » ? Sellit ouz ar furm *Ploissiacum* implijet e 1062 hag ouz ar « Plessix-Balisson » anvet ivez *Plessiaco* en 12^{vet} k. — Loth a lavaras e oa bet anvet *Plebs Sei* war skouer « Tressé » — *Treb Sei*, marteze. Hogen, s.o. Tressé (Maine-et-Loire) a oa gwechall Tercé, eus *Tertiacus* ; an ano-se a zo meneget gant D.J.

(2) R.D.

(3) *Kistreberh*, implijet e gwenedeg, n'eo nemet eun trefoedaj. A-zivout doerou-distaga evel-se, dalc'homp koun eus komzou ken fur Gwasgwenn e *Studi hag Ober*, Nedeleg 1941.

(4) Bez 'ez eo, marteze, an hevelep ano eget Seisnieg.

(5) Hervez A. L., « sixt » a dalv kement ha *sexta millia*, da lavarout eo « c'houec'hvet milliad » warfeun hent roman. Ar gehelerez eus st. sixt, pab ha merzer, a zeuas war-lerc'h.

KELEIER

Ar skol vrezonek e Kêr-Vreiz

Chomet e oa digor e-pad an hañv skol vrezonek Kêr-Vreiz met ne veze graet nemet eur rummad-kenteliou. En deizjou kenta miz here eo bet digoret peder skol.

An hini genta, anvet « Skol Kolas Suignard », e koun eus hor mignon aet da anaon hag en deus graet warlene ar rummad-kenteliou-se, a vez heuliet gant ar re (eun ugent bennak) a grog da zeski brezoneg. An Ao. J. Konan eo ar c'helelener. An Ao. Goasdoue a ra war-dro an eil skol hag an Ao. Gwilhou war-dro an teirvet (skol an Trec'h kenta). Ar pedervet, ar skol etre, a zo bet fiziet en Ao. Latimier.

E miz genver e vo digoret skol an Trec'h Meur.

Arnodennoù an Trec'h

Graet eo bet eun arnodenn « Trec'h Kenta » e Kêr-Vreiz, d'ar sul 21 a viz here diweza.

An A.A. Glaoda Millour (meneg mat-tre) ha Per ar Bihan (meneg mat) a zo bet kavet barrek.

Levriou nevez

Deut eo erfin er-maez eul levr a c'hortozemp pell 'zo : « en eur rambreal », gant Y. V. Kerwerc'hez. N'oun ket evit lavarout ar blijadur am eus bet o lenn, e brezoneg, eur romant-polis par d'ar re wella skrivet

e galleg ha zoken e saozneg. Lennet em eus anezañ penn-da-benn hep diskregi, kement a vall a oa ganin gouzout penaos e teufe Yan Pulluc'h a-benn da ziluzia ar gudenn. Ne rin ket d'eoc'h amañ eun diverra eus an istor dudiese, gant aon da lemel diganeoc'h ar blijadur ho po ouz e lenn. « Skrijet » ha c'hoarzet war eun dro am eus graet ; Kerwerc'hez a zo leun a spered !

Hor gourc'hemennou kalonek d'hor c'heneil mat a ra enor war eun dro d'ar brezoneg ha da Gêr-Vreiz.
E gwerz e ti Skridou Breiz, Brest.

« *Gwazed a-zoare* » hag « *Eur gwaz a rankez dont da veza* », setu aze an daou levrig nevez embannet gant an Ao. Chaloni Fave evit an Y.K.A.M.

Brezoneg yac'h ha na viro ket ouz ar c'helennadurez kristen da ober berz.

Karr-kañv an Aotrou Maer, gant Youenn Drezen.

Daou arvestig leun a vuhez hag a laka anen da c'hoarzin adalek al linenn genta betek an diweza. Ken beo eo ar yez ma kreder en em gavout e-touez tud ar vro, ar vro vigoudenn eveljust.

Setu da vihana traou plijus ha yac'h hag a ra vad d'ho spered deut da skuiza gant kontadennoù kleñvedek 'zo.

Envorennou diwar buhez va zad en armeou », gant Meven Mordiern.

Kaset hon eus eul lizer-kelc'h d'hor c'houmanantierien, d'imp da c'houzout pet a garfe prena al levr nevez-mañ, a zo bremañ dindan ar wask.

Ar re o deus ankounac'haet respont, kasent dioustu o ano d'imp, mar plij.

40 lur e kousto, mizou-kas ouspenn.

Bodadennoù SAV

Kenta bodadeg ar bloavezh nevez a zo bet dalc'het d'ar 5 a viz Kerzu, e Kêr-Vreiz.

Dilennet eo bet eur bureo nevez evel boaz. An Ao. H. Maze a zo bet anvet da rener, an Ao. P. Philippon ar Ven da eil-rener hag an Ao. J. Konan da sekretour.

Graet en deus d'imp, neuze, an Ao. Maze eur brezegenn diwar-benn Prosper Proux, e vuhez hag e obereñnoù. Lennet en deus eun nebeut kanaouennoù savet gant ar barz kernevat hag o deus dudiet an holl. Evit echui, an Ao. ar C'hoz (Bleiz Koad Marvailh) en deus kanet « Testamant ar Mezhvier », anavezet c'hoaz e Bro-Dreger.

D'ar sul 9 a viz genver 1944, prezegenn gant an Ao. Abad Falc'hun, diwar-benn « *Kudenn ar brezoneg peurunvan* ».

Kanvou

PARIS. — D'ar 15 a viz here diweza eo marvet hor c'heneil Erwan-Vari Tillenon ; en e 59 bloaz e oa.

Anavezet mat e oa e-touez ar vrezonegerien dindan e ano barz « Al Louzaouer ». Darempredi a rae Kêr-Vreiz ha diduet en deus meur a wech ar Saverien gant e brezegennou leun a vuhez ha distaget en e vrezoneg yac'h a Vro-Bagan. Rei a rae pennadoù da SAV, met an darnvuia eus e obereñnoù a zo c'hoaz diembann.

Ezel e oa eus Pouellgor ar Gorsedd hag heñ eo a zouge ar c'hleze er goueliou.

Ra gavo amañ e intañvez hag e dri bugel glac'haret hor gourc'hemennou kalonek a gengañv.

ROSPORDEN. — D'an hevelep deiz e varve an Ao.

Alan ar Roue, d'an oad a 30 vloaz. Gouestlet en doa e vuhez d'ar brezoneg ; eur c'holl bras e vo e varo evit an emzao breizek.

Kaset en deus e geneil Yann Naour da SAV, eus e berz, eur prof a 500 lur.

Ra zegemero e dud hor gwella gourc'hemennou a gengañv.

Profou

Setu amañ roll ar profou a zo bet kaset da SAV e 1943 :

Y. Drezen : 20 l. ; Di. Baron : 20 l. ; Mevel : 20 l. ; A. Le Berre : 20 l. ; abad Guillermou : 10 l. ; Taldir : 50 l. ; S. Vallee : 30 l. ; R. le Roux : 20 l. ; C. Gaonac'h : 10 l. ; Querne : 10 l. ; Dr Jaffre : 60 l. ; De La Monnerie : 10 l. ; T. Jousset : 10 l. ; Dr Le Goff : 20 l. ; Chalier : 50 l. ; Guieysse : 10 l. ; Di. Urvoy : 10 l. ; Levot-Becot : 20 l. ; Tanguy : 10 l. ; Barbier : 11 l. ; Chaloni Le Diouron : 10 l. ; Gillouard : 10 l. ; Le Coënt-Mab Loïz : 5 l. ; Le Diuzet : 35 l. ; Le Bon : 10 l. ; It. Chevillotte : 10 l. ; Paotr Julnen : 10 l. ; Mevel : 10 l. ; Yann Renault : 60 l. ; Iliou : 20 l. ; J. Cadoudal : 10 l. ; T. Cariou : 10 l. ; Le Bleiz : 10 l. ; R. Delaporte : 10 l. ; Di. Le Douaren : 10 l. ; Y. Chanteau : 10 l. ; C. Millour : 10 l. ; abad Le Poulichet : 20 l. ; It. de St-Pierre : 160 l. ; Maillard : 10 l. ; P. Laurent : 10 l. ; abad Jezekel : 10 l. ; abad Saout : 10 l. ; F. Ollivier : 10 l. ; Taldir : 20 l. ; Gorsedd : 10 l. ; C. Laine : 60 l. ; Le Baron : 5 l. ; Kenec'hdu : 10 l. ; Joly : 10 l. ; De la Jaille : 60 l. ; Chalier : 60 l. ; Debauvais : 60 l. ; It. Debauvais : 100 l. ; Latimier : 10 l. ; Samsun : 10 l. ; Salaün 10 l. ; Peres : 10 l. ; Corolleur : 10 l. ; Chalm : 10 l. ; Mocaer : 30 l. ; H. Floc'h : 60 l. ; De la Monnerie : 5 l. ; Dr Leon : 10 l. ; Youinou : 10 l. ; Monjarret : 10 l. ; Heussaff : 10 l. ; Le Toiser : 10 l. ; Fouere : 10 l. ; Di. Rousseau : 10 l. ; Kervella : 10 l. ; Dr Ezel : 10 l. ; Pennec : 10 l. ; J. Morvan : 10 l. ; Di. O. Chevillotte : 10 l. ; F. Vallee : 10 l. ; K. Riou : 10 l. ; It. Kemere : 60 l. ; abad F. Guivarc'h : 10 l. ; abad Saout : 100 l. ; Dr Ezel : 100 l. ; Alan ar Roue : 500 l. ; It. Galbrun : 10 l. ; Bonvallet : 10 l. ; Kuzul broadel Breiz : 50 l. ; Di. Marot : 10 l. ; Le Gaonac'h : 20 l.

Bennoz Doue d'an holl !

TI-LOUZOU AR POST

Marsel AODIG

(apotiker eus skol-veur Pariz)

4, Str. E. Cresson (18 Bali Orleans) **PARIZ** (XIVe)

LOUZEIER-MERK

LOUZEIER KEMENNET GANT AR MEDISIN

DROGEREZOU

C'HOUEZ VAT, SOAVON, HAG ALL...

Kaset e vez ar varc'hadourez da di an dud

Pell. SUFren 50-55

ON PARLE FRANÇAIS

BREZONEG EN-TI

LEVRAOUEG SAV

Niverennou koz SAV :

SAV niv. 1, 2, 13	n'eus ken
niv. 3 betek 16	10 l.
niv. 17 betek 25	4 skoed
niv. 26	13 l.
niv. 27, 28, 29	5 skoed

Nomenoe-oe, gant Jakez Riou 36 l.

Ar Sorser, pezh-c'hoari fentus, gant Laou-dreger ha Job a Leon 20 real

(15 % ouspenn evit ar mizou kas)

BRETONED !

Koumanantit ho pugale da

O-LO-LÊ

ar gazetenn n'eus nemeti evit ar Vretoned yaouank

O-LO-LE — 7, Straed Lafayette — LANDERNE

" S A V "

Kelc'h-gelaouenn drimiziek

(quaterly — Revue trimestrielle)

koumanant bloaz : 50 lur

Kas an arc'hant d'an Aotr. Daniel
9ter, rue de Rouvray, Neuilly (Seine)

C. C. 1902-50 Paris

Priz an niverenn : **5 skoed**

Aotre-embann niv. 327

Autorisation de paraître n° 327